

INTERVJU: MR MARICA MELOVIĆ, GENERALNA DIREKTORICA DIREKTORATA ZA NAUČNOISTRAŽIVAČKU DJELATNOST U MINISTARSTVU PROSVJETE, NAUKE I INOVACIJA

- Ključno je obezbijediti stabilno finansiranje i spriječiti odliv mladih talenata
- Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija ulaže značajne napore kroz stipendiranje, istraživačke grantove i programe mobilnosti za stvaranje podsticajnog okruženja za mlade istraživače
- Mapa puta za istraživačku infrastrukturu predviđa modernizaciju opreme i razvoj centara izvrsnosti

SUOČAVANJE SA IZAZOVIMA TRANZICIJE I PUT KA OSTVARENJU POTENCIJALA

Strane 3 i 4

INTERVJU: MR VALENTINA RADULOVIĆ, DIREKTORICA NAUČNO-TEHNOLOŠKOG PARKA CRNE GORE

NAŠ FOKUS JE NA POVEZIVANJU LJUDI, RESURSA I IDEJA

- NTP je zajednica koja okuplja inovativne pojedince, kompanije i organizacije s jednim zajedničkim ciljem – stvaranje novih vrijednosti kroz sinergiju inovacija, nauke, tehnologije i biznisa
- Podrška mladima je srž naše misije. Kroz programe mentorstva, radionice i projekte, omogućavamo studentima i mladim istraživačima da svoje ideje pretoče u konkretna rješenja

Strana 5

OŠ, NJEGOŠ“ NA CETINJU
OBILJEŽILA 190 GODINA RADA
SIMBOL KONTINUITETA
OBRAZOVANJA I
PROSVJETITELJSTVA

Strane 8 i 9

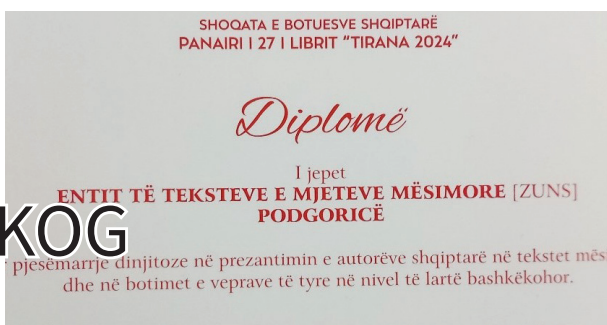
NACRT STRATEGIJE ZA REFORMU OBRAZOVANJA U CRNOJ GORI ZA PERIOD OD 2025. DO 2035. U ZAVRŠNOJ FAZI

TEMELJ ZA KVALITETNIJI I INKLUZIVNIJI OBRAZOVNI SISTEM

Strane 2 i 3

ZAVOD ZA UDŽBENIKE DOBIO NAGRADU NA SAJMU KNJIGA U TIRANI

POTVRDA KVALITETA CRNOGORSKOG IZDAVAČA

Strana 19

INTERVJU: TARA MIRANOVIĆ
VJEŠTAČKA
INTELIGENCIJA – GDJE
SMO I KUDA IDEMO?

Strane 6 i 7

NACRT STRATEGIJE ZA REFORMU OBRAZOVANJA U CRNOJ GORI ZA PERIOD OD 2025. DO 2035. U ZAVRŠNOJ FAZI

TEMELJ ZA KVALITETNIJI I INKLUZIVNIJI OBRAZOVNI SISTEM

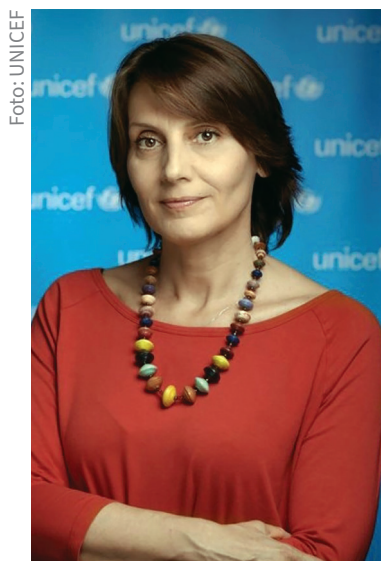
• Dokumentom su precizirana četiri ključna cilja. Prvi se odnosi na unapređenje kvaliteta, pravičnosti i inkluzivnosti obrazovanja. Drugi je fokusiran na podršku nastavnicima, a treći na poboljšanje upravljanja obrazovanjem na svim nivoima i obezbjeđivanje finansijskog okvira za implementaciju strategije. Četvrti cilju smjeren je na širenje i unapređenje vrtičke i školske infrastrukture

Rad na razvoju Strategije za reformu obrazovanja u Crnoj Gori za period od 2025. do 2035. godine ušao je u završnu fazu. Prvi nacrt ovog važnog dokumenta se finalizuje i uskoro će o njemu početi javna rasprava.

Strategija se priprema kroz projekat „Kvalitetno obrazovanje za svu djecu“, koje MPNI sprovodi uz podršku Delegacije Evropske Unije u Crnoj Gori i UNICEF-a. Kako kaže koordinatorka programa obrazovanja UNICEF-a **Maja Kovačević**, ovim dokumentom obuhvaćeni su svi nivoi obrazovanja, uključujući visoko u dijelu koji se odnosi na obuku nastavnika. Dokument je zasnovan na nalazima i preporukama Analize obrazovnog sektora koja je razvijena i objavljena 2022. godine u saradnji UNICEF-a i Ministarstva prosvjete.

„Ključna preporuka ove analize odnosi se upravo na potrebu da se, kroz izradu sveobuhvatnog strateškog dokumenta, formuliše vizija obrazovnog sistema i postave sistemski i kvalitetna rješenja za rješavanje mnogobrojnih, složenih i isprepletenih izazova sa kojima se naš sistem suočava u oblastima kvaliteta, pravičnosti, infrastrukture, upravljanja i finansiranja obrazovanja. Analiza je pokazala da jedino na taj način, sveobuhvatnim i sistemskim pristupom, možemo unaprijediti obrazovanje na način da ono odgovori na potrebe djece i adolescenata, tržišta rada i društva u cjelini“, ističe ona.

Prema njenim riječima, Strategiju za reformu obrazovanja za period od narednih 10 godina pripremala je Radna grupa koju je formiralo Ministarstvo nauke, prosvjete i inovacija (MPNI). U tom timu bili su predstavnici svih centralnih obrazovnih institucija – MPNI, Zavoda za školstvo, Centra za stručno obrazovanje i Zavoda

za udžbenike i nastavna sredstva, – Podgorica, predstavnici nastavnika, stručnih saradnika i uprava vrtića, osnovnih i srednjih škola (uključujući gimnazije, srednje stručne i umjetničke škole), te resursnih centara, kao i predstavnici privrede i, učenika.

UVAŽENA MIŠLJENJA SVIH KLJUČNIH AKTERA

Maja Kovačević navodi da je ovako široko sastavljena Radna grupa obezbijedila je da se mišljenja, znanje i iskustvo svih ključnih aktera u obrazovnom sistemu integrišu u strateški dokument. Radi efikasnosti rada, u okviru nje formiran je uži tim koji reflektuje strukturu Radne grupe i koji nosi najveći dio posla na izradi ovog dokumenta, uz redovne konsultacije i provjeru svake faze rada sa cijelom Radnom grupom.

„Međutim, znali smo da sistem ne možemo dovoljno dobro sagledati, niti doći do dobrih rješenja, ukoliko se o tome ne konsultujemo sa onima kojih se reforma najviše tiče, a to su nastavnici, djeca i roditelji. Zbog toga su, tokom rada na Strategiji, sprovedene opsežne konsultacije sa svima njima, u čemu su nam pomogli Udruženje psihologa Crne Gore i NVO Roditelji“, kaže ona.

Kovačević navodi da je na onlajn upitnik o izazovima sa kojima se suočavaju i putevima za njihovo rješavanje, odgovorilo je skoro 2.500 nastavnika, a još 300 je učestvovalo u fokus grupama. Preko 300 djece, uključujući djecu sa smetnjama u razvoju i djecu iz romske i egipćanske populacije, iz 20 škola iz cijele Crne Gore dalo je svoje mišljenje o obrazovnom sistemu, podijelilo sjajne uvide i reklo kakvu bi školu željeli da imaju.

Ona dodaje da su na sličan način sprovedene i konsultacije sa roditeljima. Na pripremljeni onlajn upitnik odgovorilo je njih preko 5.500. Takođe je organizovana je serija razgovora sa roditeljima iz osjetljivih grupa, kao i otvorene javne debete sa roditeljima u sedam opština, na kojima je ukazano na više konkretnih problema sa kojima se porodice suočavaju i predloga kako da se riješe.

„Sva mišljenja i preporuke koje smo čuli od nastavnika, djece i roditelja prepoznati su kroz mjere koje su definisane u Strategiji. U tom kontekstu, važno je pomenuti da su ovim dokumentom precizirana četiri ključna cilja. Prvi se odnosi na unapređenje kvaliteta, pravičnosti i inkluzivnosti obrazovanja. Drugi je fokusiran na podršku nastavnicima, kao glavnim nosiocima obrazovnog procesa, kroz inicijalno obrazovanje i kontinuirani profesionalni razvoj. Treći cilj se odnosi na poboljšanje upravljanja obrazovanjem na svim nivoima i obezbjeđivanje finansijskog okvira za implementaciju strategije. Četvrti cilj, koji čini osnovu za sav dalji rad, usmjeren je na širenje i unapređenje vrtičke i školske infrastrukture, uključujući opremljenost kvalitetnim i inkluzivnim didaktičkim materijalima“, ističe Maja Kovačević.

DEFINISANI OPERATIVNI CILJEVI

Kada je riječ o načinima ostvarivanja tih ciljeva, naša sagovornica da su, u skladu sa metodologijom za izradu strateških dokumenata koju je propisala Vlada Crne Gore, definisani operativni ciljevi i mjere koje obezbjeđuju njihovu implementaciju. S obzirom na to da je riječ o strateškom dokumentu koji obuhvata period od deset godina, tj. do 2035. godine, pred Radnom grupom je bio prilično zahtjevan zadatak da dobro promisli i projektuje mjere koje vode ostvarivanju ciljeva i to u četiri tako široke oblasti kao što su kvalitet i pravičnost, podrška nastavnicima, upravljanje i finansiranje, i školska infrastruktura i opremljenost. Neke od mjera podrazumijevaju izgradnju novih škola i vrtića i rekonstrukciju postojećih, unapređenje inicijalnog obrazovanja nastavnika i to najprije kroz detaljnu analizu studijskih programa, uključujući onih koji obrazuju buduće predmetne nastavnike, reviziju nastavnog plana i programa na način da se on osavremeni

i odgovori na potrebe života i rada u 21. vijeku, razvoj kvalitetnih i inkluzivnih digitalnih materijala za nastavu i učenje, jačanje kompetencija nastavnika za razvoj ključnih vještina djece, kao što su socijalne i emocionalne vještine, digitalne i zelene vještine, i tako dalje.

„Cilj našeg zajedničkog rada na pripremi ove strategije jeste da postavimo temelj, kroz jasan strateški dokument, odgovarajući budžet i niz dobro isplaniranih i koordinisanih aktivnosti, da naš obrazovni sistem, odnosno naši vrtići i škole, postanu kvalitetnije, inkluzivne i dostupne za svu djecu. Da stvorimo sistem koji će omogućiti svakom djetetu da ostvari svoj puni potencijal, za dobrobit sve djece i cjelokupnog društva“, naglašava Maja Kovačević.

Ona je ukazala sa će se tokom javne rasprave raditi na akcionom planu i budžetu za implementaciju Strategije za naredne dvije godine, nakon čega će dokument ući u proceduru koja prethodi konačnom usvajanju od strane Vlade Crne Gore.

Lj. V.

Iz OŠ „Anto Đedović“

INTERVJU: MR MARICA MELOVIĆ, GENERALNA DIREKTORICA DIREKTORATA ZA NAUČNOISTRAŽIVAČKU DJELATNOST U MINISTARSTVU PROSVJETE, NAUKE I INOVACIJA

SUOČAVANJE SA IZAZOVIMA TRANZICIJE I PUT KA OSTVARENJU POTENCIJALA

- Ključno je obezbijediti stabilno finansiranje i spriječiti odliv mladih talenata
- Strategija usklađena sa evropskim standardima i predstavlja odraz prioriteta Evropskog istraživačkog prostora
- Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija ulaže značajne napore kroz stipendiranje, istraživačke grantove i programe mobilnosti za stvaranje podsticajnog okruženja za mlade istraživače
- Mapa puta za istraživačku infrastrukturu predviđa modernizaciju opreme i razvoj centara izvrsnosti

Nedavno je usvojena Strategija naučnoistraživačke djelatnosti u Crnoj Gori 2024–2028. O tome kao i ostalim aktivnostima, izazovima i planovima u ovoj oblasti razgovarali smo sa **Maricom Melović**, generalnom direktoricom Direktorata za naučnoistraživačku djelatnost u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija.

Kako biste procijenili aktuelno stanje nauke u Crnoj Gori?

– Nauka u Crnoj Gori prolazi kroz tranziciju koja je istovremeno izazovna i puna potencijala. Dok sa jedne strane postoje ambiciozni strateški dokumenti, koji postavljaju jasan okvir za razvoj, aktuelno stanje pokazuje da je implementacija još uvijek ograničena resursima. Ključno pitanje ostaje kako obezbijediti stabilno finansiranje i spriječiti odliv mladih talenata, što su prioriteta za naredni period.

Ipak, pozitivni koraci su vidljivi, poput uključivanja u evropske programe, stimulisanja doktorskih studija, razvoja izvrsnih naučnoistraživačkih timova i uspostavljanja istraživačkih grantova koji podstiču mlade istraživače da ostanu i rade u zemlji.

Intenzivan i posvećen rad cijelog tima u Direktoratu za naučnoistraživačku djelatnost u prethodnih godinu dana rezultirao je donošenjem Strategije naučnoistraživačke djelatnosti 2024–2028, što direktno doprinosi ostvarivanju zacrtanih planova u Programu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Takođe je usvojena Mapa puta za istraživačku infrastrukturu 2024–2028, što zapravo proizilazi iz obaveza koje se odnose na Pregovaračko poglavlje 25. Pored ovih važnih

strateških dokumenata, sprovedene su i brojne afirmativne aktivnosti za naučnoistraživačku zajednicu. Posebno bih istakla Program stipendija izvrsnosti za doktorska istraživanja, Program istraživačkih grantova za podsticanje izvrsnosti, kao i Konkurs za sufinansiranje naučnoistraživačke djelatnosti.

Nadalje, uslijed ubrzanog razvoja nauke i istraživanja i njihove tijesne veze sa inovacijama i tehnološkim razvojem, kao i obaveza usklađivanja sa evropskim regulativama i boljeg pozicioniranja u okviru Evropskog istraživačkog prostora (ERA), prepoznata je potreba za izmjenama nacionalne regulative u ovoj oblasti. S tim u vezi, novi Predlog Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti je u nacionalnim procedurama odobravanja.

Strategijom naučnoistraživačke djelatnosti u Crnoj Gori 2024–2028 definisani su prioriteta i pravci razvoja ove oblasti kod nas. Navedite najbitnije?

– Strategija naučnoistraživačke djelatnosti Crne Gore usklađena sa standardima Evropske unije, predstavlja ključni strateški dokument za dugoročni razvoj nauke u zemlji i njenu integraciju u ERA. Ovim dokumentom definisana su tri ključna pravca razvoja: poboljšanje okvirnih uslova za funkcionisanje naučnoistraživačke djelatnosti, jačanje ljudskih resursa i institucionalnih kapaciteta u oblasti nauke i istraživanja i snaženje međunarodne saradnje u nauci i istraživanjima.

Poseban fokus stavljen je na razvoj prioritetnih oblasti kao što su: održiva poljoprivreda i lanac vrijednosti hrane; energija i održiva životna sredina; održivi i zdravstveni turizam;

nauka, obrazovanje i kultura; medicina i zdravlje; socio-politički i socio-ekonomski izazovi crnogorskog društva; novi materijali, tehnologije, proizvodi i servisi; upravljanje rizicima od prirodnih nepogoda i informaciono-komunikacione tehnologije.

Na koji se način ova strategija oslanja na EU smjernice i standarde?

– Crna Gora se aktivno usklađuje sa evropskim politikama u oblasti nauke i istraživanja, čineći pomenutu

Strategiju u velikoj mjeri refleksijom prioriteta ERA.

Dakle, Strategija je utemeljena na ključnim evropskim dokumentima. Kroz jačanje kapaciteta za otvorenu nauku i ulaganja u zelenu i digitalnu tranziciju, Crna Gora se približava evropskim standardima. Integracijom sa evropskim istraživačkim mrežama i korišćenjem fondova, naučna zajednica dobija priliku da učestvuje u globalnim projektima i unaprijedi kvalitet svojih istraživanja.

Već ste ukazali da je jedno od ključnih pitanja kako spriječiti odliv mladih talenata. Kako se Ministarstvo bori protiv tog problema i na koji način podržava mlade naučnike?

– Dugoročni razvoj naučnoistraživačke djelatnosti prvenstveno zavisi od kvaliteta ljudskih resursa, zbog čega ulaganje u njihov razvoj i izvrsnost predstavlja jedan od ključnih strateških pravaca. Kako bi se

Nastavak sa prethodne strane

osigurati optimalni uslovi za razvoj naučnoistraživačkog rada, neophodno je stvoriti atraktivno radno okruženje i obezbijediti odgovarajuće instrumente podrške za razvoj naučnih i istraživačkih karijera. Takvi uslovi omogućavaju sprovođenje reprezentativnih istraživanja, prihvatanje evropskih inovativnih izazova i stvaranje podsticajnog okruženja za mlade istraživače i naučnu zajednicu, čime se osigurava dugoročna održiva konkurentnost. Takođe, ovakav pristup motiviše talente da ostanu u zemlji.

Naime, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija ulaže značajne napore kako bi zadržalo mlade talente u zemlji. Stipendije izvrsnosti za doktorska istraživanja pružaju mladim istraživačima mogućnost da razvijaju karijeru u Crnoj Gori, dok istraživački grantovi za podsticanje izvrsnosti, pored jačanja nacionalnih naučnoistraživačkih timova, podržavaju interdisciplinarnе projekte i saradnju sa inostranim institucijama. Pored toga, programi mobilnosti omogućavaju mladim istraživačima da se usavršavaju u vodećim međunarodnim centrima, čime se smanjuje odliv talenata i jača naučna zajednica u zemlji.

Dakle, razvoj naučnoistraživačke karijere u Crnoj Gori zahtijeva programsku i sistemsku podršku, koja će stvoriti okruženje koje će podstaći razvoj karijera, zadržati talente u zemlji i ojačati našu poziciju na evropskoj naučnoj sceni.

Za zadržavanje mladih naučnika važna je i dobra infrastruktura za istraživanja. Postoje li planovi za njeno poboljšanje u Crnoj Gori?

– Mapa puta za istraživačku infrastrukturu, kao jedan od ključnih strateških

dokumenata iz ove oblasti, predviđa ambiciozan plan modernizacije postojećih kapaciteta i razvoja novih istraživačkih centara. Plan uključuje osavremenjivanje opreme, razvoj centara izvrsnosti i bolje umrežavanje sa evropskim istraživačkim mrežama. Poseban akcenat stavljen je na oblasti kao što su biomedicina, obnovljivi izvori energije i informacione tehnologije, što će omogućiti Crnoj Gori da postane konkurentna u međunarodnom istraživačkom prostoru. Cilj ovog strateškog dokumenta je da stvori infrastrukturu koja podržava izvrsnost i interdisciplinarna istraživanja.

Takođe, Program istraživačkih grantova za podsticanje izvrsnosti umnogome doprinosi poboljšanju infrastrukture, na

način što obezbjeđuje nabavku opreme namijenjene istraživanju u iznosu 50 odsto ukupne vrijednosti projekata.

Uključivanje Crne Gore u panevropske istraživačke mreže takođe je važan korak ka podizanju kvaliteta domaće naučne infrastrukture. Očekuje se da će realizacija ovih planova značajno unaprijediti mogućnosti za sprovođenje inovativnih istraživanja i saradnju sa međunarodnim partnerima.

Međunarodna saradnja ima veoma važnu ulogu za naučnoistraživačku djelatnost jedne zemlje. Kako ocjenjujete taj aspekt u Crnoj Gori?

– Crna Gora ostvaruje zapažene rezultate u međunarodnoj saradnji, posebno kroz programe kao što je Horizont Evropa i članstvo u organizacijama poput CERN-a i EMBL-a. Takođe, u prethodnom periodu ostvaren je izuzetan napredak Direkcije za programe Horizont Evropa i COST, koja je, kroz projekat NCP_WIDERA, NET pružila izuzetnu podršku zajednici i realizovala više javnih poziva za obuke, studijske posjete, kao i peer review prijave za Horizont Evropa projekte.

Evidentan je veliki prostor za napredak, posebno u iskorišćavanju EU fondova i razvoju bilateralnih odnosa sa vodećim

POPULARIZACIJA NAUKE MEĐU MLADIMA

Za budućnost nauke važno je da se za nju zainteresuje što više učenika. Kako popularizovati nauku među mladima?

– Popularizacija nauke zahtijeva kontinuirani angažman svih društvenih aktera. Za promovisanje nauke među mladima potrebna je integracija STEM programa u obrazovni sistem, organizacija naučnih festivala, poput festivala Dani nauke i inovacija koji Ministarstvo organizuje svake godine, radionice i takmičenja, kao i promocija nauke, što je, takođe, podržano od strane Ministarstva kroz Konkurs za sufinansiranje naučnoistraživačke djelatnosti. Takođe, škole i univerziteti treba da igraju ključnu ulogu u razvoju interesovanja za nauku. Uz dodatnu podršku obrazovnog sistema, mladi u Crnoj Gori mogu biti motivisani da nauku prepoznaju kao atraktivan karijerni put.

Ministarstvo dodjeljuje i godišnje nagrade za naučna dostignuća, te kroz uspjehe crnogorskih naučnika inspiše nove generacije.

istraživačkim centrima. Naime, jačanjem međunarodnog umrežavanja, crnogorska naučna zajednica može dodatno podići svoj ugled na globalnoj sceni.

Za ekonomski razvoj jedne zemlje veoma je važna povezanost nauke i privrede. Kakvo je stanje u Crnoj Gori?

– Možemo reći da je povezanost nauke i privrede u Crnoj Gori u fazi razvoja. Postoje inicijative koje podstiču saradnju, poput uključivanja privrednih partnera u istraživačke grantove, međutim potrebna je veća institucionalna podrška, kao i podsticaji za kompanije koje ulažu u istraživanje i razvoj. Neophodno je dodatno unaprijediti ovu oblast kroz programe

transfera tehnologije, poreske olakšice za preduzeća koja ulažu u istraživanje i razvoj, te podršku za komercijalizaciju inovacija, kako bi se povećala primjena naučnih rezultata u privredi.

Pored toga, Fond za inovacije, kroz programske linije, nedavno otvoren Naučno-tehnološki park u Podgorici, u okviru kojeg je osnovana Kancelarija za tehnološki transfer, kao i Inovaciono-preduzetnički centar Tehnopolis u Nikšiću, kroz mentorsku podršku i raznovrstan program obuka i usluga, pružaju ključnu infrastrukturu za razvoj istraživanja i inovacija i povezanost sa privredom.

Lj. Vukoslavović

Foto: Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija

INTERVJU: MR VALENTINA RADULOVIĆ, DIREKTORICA NAUČNO-TEHNOLOŠKOG PARKA CRNE GORE

NAŠ FOKUS JE NA POVEZIVANJU LJUDI, RESURSA I IDEJA

- NTP je zajednica koja okuplja inovativne pojedince, kompanije i organizacije s jednim zajedničkim ciljem – stvaranje novih vrijednosti kroz sinergiju inovacija, nauke, tehnologije i biznisa
- Podrška mladima je srž naše misije. Kroz programe mentorstva, radionice i projekte, omogućavamo studentima i mladim istraživačima da svoje ideje pretoče u konkretna rješenja

Jedan od najznačajnijih projekata koji doprinosi daljem razvoju naučnih i istraživačkih kapaciteta Univerziteta Crne Gore (UCG) svakako je otvaranje Naučno-tehnološkog parka Crne Gore (NTP) u partnerstvu Univerziteta i Vlade Crne Gore. Prema riječima izvršne direktorice te institucije mr **Valentine Radulović**, ovo je prekretnica koja označava novu eru u kojoj će se sinergija između svih aktera ostvariti u punom potencijalu. Sa njom smo razgovarali o tome kako će ova institucija podstaći stvaranje novih rješenja kroz najbolje inovativne prakse, obezbijediti podršku kreativnim, inovativnim pojedincima i kompanijama, ali i povećati njihovu vidljivost i promovisati inovacionu kulturu.

Možete li nam reći nešto više o misiji i viziji Naučno-tehnološkog parka? Naučno-tehnološki park Crne Gore nije samo zgrada. To je zajednica koja okuplja inovativne pojedince, kompanije i organizacije s jednim zajedničkim ciljem – stvaranje novih vrijednosti kroz sinergiju inovacija, nauke, tehnologije i biznisa. Naša misija je da budemo katalizator promjena, mjesto gdje se ideje pretvaraju u stvarnost i pokreću društvo naprijed. Vizija je da Crnu Goru pozicioniramo kao lidera u inovacijama i ekonomiji zasnovanoj na znanju, stvarajući prostor u kojem saradnja i inovativni duh postaju norma.

Koje su ključne inicijative ili projekti koje trenutno sprovodite u parku?

Trenutno smo fokusirani na nekoliko ključnih aktivnosti koje direktno doprinose razvoju inovacionog ekosistema Crne Gore. U završnoj smo fazi pregovora sa budućim stana- rima koji su zadovoljili kriterijume javnog poziva. Njihov dolazak neće samo popuniti

prostor već će stvoriti zajednicu kompanija i startupova koji dijele viziju inovacija i napretka.

Pored toga, pokrenuli smo Kancelariju za tehnološki transfer, prvi most između inovativnih ideja i tržišta u Crnoj Gori, kroz koju podržavamo istraživače i preduzetnike da svoje projekte pretvore u komercijalno održiva rješenja. Naš fokus je na povezivanju ljudi, resursa i ideja kako bismo zajedno gradili budućnost.

Članstvo u NTP otvara brojne mogućnosti za razvoj startupova. Kako podržavate inovacije i startapove unutar parka?

NTP je osmišljen kao sigurna luka za startapove – mjesto gdje mogu pronaći podršku, resurse i inspiraciju za svoje ideje. Međutim, to je i odskočna daska za one koji žele napraviti iskorak na šire, globalno tržište. Pružamo im infrastrukturu, mentorstvo i pristup mreži investitora, ali i gradimo kulturu u kojoj su greške prilika za učenje, a ne prepreka.

Startupovima nudimo prostor u kojem mogu da rastu, eksperimentišu i razvijaju svoje ideje uz podršku zajednice

istomišljenika i stručnjaka. Naš cilj je da ih osnažimo da prepoznaju svoje potencijale, prebrode izazove i postanu lideri u inovacijama.

Kakvu podršku pružate mladim istraživačima i studentima? Mislite li da to može pomoći u rješavanju dugogodišnjeg problema „odliva mozgova“?

Podrška mladima je srž naše misije. Kroz programe mentorstva, radionice i projekte, omogućavamo studentima i mladim istraživačima da svoje ideje pretoče u konkretna rješenja. Programi poput SkillsUP-a pružaju priliku za razvoj preduzetničkih vještina, leaderskih sposobnosti i samopouzdanja u dinamičnom okruženju. Vjerujem da, ako mladima ponudimo inspiraciju, znanje i prilike za rast ovdje, oni neće tražiti svoju budućnost negdje drugdje. Naš cilj je da ne samo zaustavimo odliv mozgova, već da stvorimo uslove za njihov povratak i doprinos razvoju Crne Gore.

Koliko su mladi zainteresovani za ovakve inicijative?

Interesovanje mladih je prisutno, što se jasno vidi kroz odziv na programe poput

SkillsUP-a. Mladi prepoznaju prilike koje nudimo – od praktičnih radionica i mentorstva do direktnog rada na inovativnim projektima. Kroz ove inicijative pomažemo im da razviju svoje potencijale i postanu dio zajednice koja zajedno gradi budućnost. SkillsUP nije samo edukativni program – to je pokret koji transformiše mlade talente u lidere inovacionog ekosistema.

Iako je NTP relativno skoro počeo da radi, jeste li ostvarili saradnju sa univerzitetima kako domaćim, tako i inostranim, i kojim? Kako se povežete sa istraživačkim institucijama?

Saradnja s univerzitetima je ključni dio naše strategije. Već radimo s UCG, dok na međunarodnom nivou gradimo veze s istraživačkim centrima i univerzitetima širom Evrope. Kroz projekte povezujemo akademsku zajednicu s industrijom, omogućavajući istraživačima da komercijalizuju svoje ideje i doprinesu društvu. Naša Kancelarija za tehnološki transfer aktivno radi na ovim vezama, spajajući teoriju i praksu kroz zajedničke projekte i programe.

Kakav Vam je plan za razvoj međunarodne saradnje?

Nedavno smo pristupili Alijansi naučno-tehnoloških parkova i inovativnih ekosistema Jugoistočne Evrope, što predstavlja važan korak za umrežavanje i promociju crnogorskih startupova na regionalnom nivou. Kroz ovu Alijansu radimo na promociji inovacija, transferu tehnologija i zajedničkim projektima finansiranim iz EU fondova. Naš cilj je da Crnu Goru učinimo aktivnim dijelom globalnog inovacionog ekosistema, otvarajući našim članovima vrata ka novim resursima, tržištima i prilikama.

Kako, po Vašem mišljenju, ova institucija može doprinijeti razvoju lokalne zajednice?

NTP ima ključnu nacionalnu ulogu, ali naša lokacija u Podgorici, u kampusu UCG, omogućava i snažan lokalni uticaj. Kao centar infrastrukturne podrške za inovacije, povezuje lokalne talente i resurse s nacionalnim i međunarodnim partnerima. Na taj način doprinosimo razvoju Podgorice kao regionalnog centra inovacija, stvarajući prilike za zapošljavanje i ekonomski rast. Naš rad na lokalnom nivou prirodno se nadovezuje na našu nacionalnu misiju, čineći inovacije dostupnim i relevantnim za sve.

Koje su najveće prepreke s kojima se suočavate u vođenju Naučno-tehnološkog parka?

Najveći izazov je razbijanje zabluda o svrsi NTP-a. Ovo nije samo prostor za iznajmljivanje – to je ključni instrument za razvoj inovacionog ekosistema. Takođe, jačanje povjerenja između javnog i privatnog sektora je proces koji zahtijeva vrijeme, transparentnost i zajednički rad. Uspjeh parka zavisi od profesionalnog tima koji prati potrebe tržišta i pruža prilagođene usluge. Naš cilj je prevazići ove izazove i osigurati da NTP postane motor razvoja Crne Gore.

Kako Vi, kao prva direktorka novoosnovane institucije, vidite budućnost razvoja ovog parka? Koji su benefiti ove inicijative za Crnu Goru uopšte i njenu naučnu zajednicu?

NTP doživljavam kao „državni startup“. Nešto što do sada nije postojalo u Crnoj Gori. To je i izazov i prilika. Ovo je mjesto gdje se testiraju novi modeli, gdje greške postaju lekcije, a inovacije pokretačka snaga. Vidim NTP kao epicentar inovacija u Crnoj Gori, mjesto gdje mladi talenti ne samo da ostaju, već ostvaruju svoje ideje i doprinose društvu. Ovo nije samo moj posao, već zajednička misija svih nas – gradimo budućnost kroz sinergiju i vjeru u inovacije.

O. D.

INTERVJU: TARA MIRANOVIĆ, MASTER DIGITALNOG BIZNISA I EKONOMIJE, KONSULTANTKINJA ZA DIGITALNU TRANSFORMACIJU U KOMPANIJU EUROLINK

VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA – GDJE SMO I KUDA IDEMO?

• Kada govorimo o mjestu i ulozi vještačke inteligencije u današnjem društvu, njeno mjesto je zagarantovano. Ali, ono čime se jednako – ako ne i više – trebamo baviti jeste čovjekovo mjesto i uloga u ovom fundamentalno transformisanom društvu

Predstavite sebe: ukratko Vaša biografija, gdje ste i šta studirali, gdje sada radite i kakvi su Vaši dalji profesionalni planovi?

Ja sam **Tara Miranović**, master digitalnog biznisa i ekonomije, konsultantkinja za digitalnu transformaciju u kompaniji Eurolink. Moj akademski put započeo je interdisciplinarnim studijama Digitalnog društva na Univerzitetu u Matrihtu. Ovaj program me uveo u svijet digitalizacije putem usvajanja znanja iz kompjuterskih, društvenih i humanističkih nauka. Moje dalje usavršavanje – podržano od strane Univerziteta stipendijom „UM Academic Achievement“ za izuzetno akademsko dostignuće – nastavilo se pomenutim master programom, Digitalni biznis i ekonomija. Ovdje je moje znanje o digitalnim tehnologijama bilo upotpunjeno ekonomskim i strateškim dimenzijama digitalizacije i praktičnom primjenom tehnologija poput vještačke inteligencije, blockchain tehnologija i virtuelne realnosti u biznis kontekstu.

Univerzitet u Matrihtu je poznat po svom internacionalnom i multikulturalnom okruženju, okuplja studente i predavače iz preko stotinu zemalja. Uz to, Univerzitet je posvećen istraživačkom radu koji je umnogome inspirisao moje vannastavne aktivnosti i angažmane. Tokom studija sam radila kao asistent u nastavi na Odsjeku za naučno-tehnološke studije i Odsjeku za organizaciju, strategiju i preduzetništvo, bila sam fakultetski i univerzitetski ambasador i učestvovala u Honours i drugim istraživačkim programima.

Trenutno radim u kompaniji Eurolink, gdje kao partner i konsultant pomažem organizacijama da procijene i primijene tehnološka rješenja koja unapređuju njihovo poslovanje, s posebnim naglaskom na

etičke standarde i društveno odgovorno korišćenje tehnologije. Uz angažman u Eurolinku, moj rad obuhvata i saradnju sa internacionalnim tehnološkim kompanijama na razvoju i strateškoj implementaciji vještačke inteligencije.

Planiram da nastavim rad u oblasti digitalizacije. Želja mi je da kroz istraživanja, konsalting i edukativne inicijative unaprijedim konkurentnost crnogorskog društva u oblasti tehnoloških inovacija i digitalne ekonomije, podstičući

primjenu naprednih tehnologija, jačanje digitalne pismenosti i usvajanje održivih rješenja koja povezuju lokalne potrebe s globalnim standardima.

Kako vidite mjesto i ulogu vještačke inteligencije u današnjem vremenu?

Vještačka inteligencija (AI) je postala sveprisutan i neizostavan dio savremenog društva. Ali, ono što treba naglasiti jeste da AI nije od juče – decenije istraživanja i razvoja bile su potrebne da bi ova savremena tehnologija dostigla

trenutnu popularnost i značaj. Dok su prve verzije AI iz pedesetih i šezdesetih godina prošlog vijeka bile ograničene na osnovne matematičke modele i jednostavne logičke zadatke, današnja AI koristi napredne neuronske mreže i mašinsko učenje kako bi analizirala ogromne količine podataka i rješavala kompleksne zadatke. Od autonomnih vozila i automatizacije proizvodnih procesa do personalizovanih iskustava na društvenim mrežama, sa sigurnošću možemo reći da je

AI primarna tehnologija trenutnog talasa industrijalizacije. Medicina, pravosuđe, kreativne industrije, obrazovanje – svi ovi sektori prolaze kroz promjene koje mijenjaju način na koji živimo, radimo, komuniciramo i stvaramo. Sama priroda rada je promijenjena, naše shvatanje produktivnosti i relevantnosti u profesionalnom i društvenom kontekstu je promijenjeno.

Često govorimo o vještačkoj inteligenciji kao o nečemu apstraktnom, s čim prosječna

NEOPHODNO SISTEMSKO JAČANJE ZAKONSKIH OKVIRA

Crna Gora i vještačka inteligencija: stanje i perspektive (onako kako Vi to vidite, naravno).

Crna Gora sve više prepoznaje značaj vještačke inteligencije, što se ogleda i u nedavnom potpisivanju Okvirne konvencije Savjeta Evrope o vještačkoj inteligenciji. Iako je to značajan korak ka usklađivanju sa međunarodnim standardima, ono na čemu moramo prvo poraditi jeste svijest i znanja građana o samoj tehnologiji. Istraživanje Instituta Damar, objavljeno u januaru ove godine (kako građani/ke Crne Gore percipiraju vještačku inteligenciju), pokazuje da je samo 27% građana/ki Crne Gore čulo za ChatGPT, dok je samo 6% ispitanika izjavilo da veoma dobro razumiju ovu tehnologiju. Ovi podaci jasno ukazuju na potrebu za edukacijom i povećanjem informisanosti javnosti. Važno je napomenuti da su godine i nivo obrazovanja ključne varijable u razumijevanju i prihvatanju novih tehnologija, te da starije generacije i osobe sa nižim nivoom formalnog obrazovanja često imaju manje iskustva s digitalnim alatima, što zahtijeva pružanje adekvatne podrške. Preduslov za razvoj i implementaciju AI inovacija, te za stvaranje konkurentnog i održivog tehnološkog okruženja, jeste temeljno razumijevanje i znanje o samoj tehnologiji.

U poređenju s napretkom drugih evropskih zemalja, gdje AI tržište raste zahvaljujući tehnički obrazovanoj radnoj snazi, povoljnim uslovima za start-up kompanije i sistemskom pristupu digitalizaciji, Crna Gora i širi region Zapadnog Balkana još uvijek se suočavaju s brojnim izazovima. Neadekvatan obrazovni sistem, ograničena dostupnost kvalifikovane radne snage, spor napredak u implementaciji digitalnih politika i nedovoljna ulaganja u tehnološku infrastrukturu, neki su od ključnih problema. Budući da je EU usvojila sveobuhvatan regulatorni okvir kroz mjere poput Akta o digitalnim uslugama, Akta o digitalnim tržištima i Akta o vještačkoj inteligenciji, Zapadni Balkan ima priliku da iskoristi „briseljski efekat“ za unaprijeđenje vlastitih regulativa.

Neophodni su sistemsko jačanje zakonskih okvira, institucionalna reforma i aktivno učešće svih relevantnih aktera, od vlasti do industrijskih i akademskih zajednica. Ključni korak u tom pravcu jeste ulaganje u obrazovanje i širenje znanja o vještačkoj inteligenciji, kako bi se stvorila čvrsta osnova za razvoj AI kompetencija. Na ovaj način Crna Gora će moći da efikasno odgovori na izazove digitalnog doba, postane konkurentna ekonomija i iskoristi potencijale vještačke inteligencije za opšte dobro.

osoba nema kontakt, ali vrlo je vjerovatno da imate svakodnevne interakcije sa AI sistemima. Otključavate telefon pomoću funkcije prepoznavanja lica? To je AI. Skrolujete TikTokom i algoritam vam nudi sadržaj toliko targetiran i personalizovan da mislite da vas neko prisluškuje? To je AI. Zašto spam mejlovi nijesu došli do vašeg inbox-a? Nijesu došli do njega jer ih je detektovao i blokirao AI sistem. Realnost je da, iako je možda uvijek ne prepoznavamo, vještačka inteligencija je tu, u mnoštvu oblika i primjena.

Dakle, kada govorimo o mjestu i ulozi vještačke inteligencije u današnjem društvu, njeno mjesto je zagarantovano. Ali, ono čime se jednako – ako ne i više – trebamo baviti jeste čovjekovo mjesto i uloga u ovom fundamentalno transformisanom društvu.

Koje su prednosti? Ima li opasnosti?

Zanimljivo je primijetiti da se uz svaki primjer pozitivne primjene vještačke inteligencije može pronaći i nekoliko potencijalnih opasnosti. Pomenula sam AI i medicinu, pa ću iskoristiti to kao početnu tačku. AI unapređuje dijagnoze, smanjuje troškove, poboljšava ishode tretmana i pomaže u razvoju lijekova. Međutim, kome su ove prednosti zaista namijenjene i kome su dostupne? U mnogim slučajevima, inovacije ostaju nedostupne onima koji su najranjiviji, bilo da je to zbog

visokih cijena, nedostatka infrastrukture ili nejednakosti u pristupu tehnologiji. Pored toga, tu su i potencijalne opasnosti poput algoritamskih (i prije svega ljudskih) pristrasnosti i predrasuda koje mogu rezultirati netačnim dijagnozama ili nepristupačnim tretmanima. Ovakvih primjera je mnogo. Makroekonomske implikacije vještačke inteligencije nas navode na isti zaključak. AI može biti pokretač rasta i inovacija, ali, kao i sve prethodne industrijske revolucije, podrazumijeva i gubitak radnih mjesta, pogotovo u kategorijama poslova podložnih automatizaciji. Za koga ovaj trend predstavlja prednost, a za koje grupe predstavlja opasnost? Ovakva dinamika može voditi ka tehnokratskom društvu i povećanoj ekonomskoj polarizaciji, gdje prednosti vještačke inteligencije ostaju koncentrisane u rukama malog broja kompanija i razvijenih zemalja.

Kada je riječ o vojnim primjenama, politici i drugim društvenim arenama, isti obrasci prednosti i opasnosti se ponavljaju. Tehnologija koja može unaprijediti odbrambene sisteme i pomoći u preciznijim analizama geopolitičkih podataka istovremeno može dovesti do pojačanih prijetnji po globalnu sigurnost, eskalaciju konflikata i stvaranja oružja koje se otima ljudskoj kontroli. Naučna fantastika je sve bliža nauci, a dalja fantastici, jer se tehnologije koje su nekada bile

domen mašte sada aktivno koriste i razvijaju – a znamo da te priče često nemaju srećan kraj po čovjeka. Prema tome, kada govorimo o opasnostima vještačke inteligencije, svakako moramo govoriti i o egzistencijalnim prijetnjama koje ona može predstavljati za cijeli svijet i o tome kako ih zajedničkim naporima možemo izbjeći. Ovo ne znači da treba živjeti u strahu, ali ne znači ni da je ovo tehnologija koja se može ignorisati i prepustiti slučaju.

Često postavljamo normativna pitanja o kategorizaciji vještačke inteligencije kao dobre ili loše, ali ono što moramo razumjeti jeste da ona nije ni jedno ni drugo – ali i da nikada nije neutralna. Ona crpi vrijednost iz načina na koji je dizajniramo i implementiramo. Upravo zbog toga, prednosti i opasnosti AI tehnologija su neraskidivo povezane sa našim uvjerenjima, ciljevima i vrijednostima. Prednosti se lako pretvore u opasnosti kada se tehnologija ne koristi na inkluzivne, transparentne i odgovorne načine.

Na koji način se vještačka inteligencija može upotrebiti za poboljšanje rada u školama, odnosno za povećanje kvaliteta nastave?

Kontekst je svakako od suštinskog značaja i način na koji ćemo primjenjivati AI u školama zavisi od nivoa obrazovanja (da li su u pitanju osnovne škole, srednje stručne škole ili gimnazije, i o kojim razredima

govorimo?), stepena digitalizacije tih institucija, tehnoloških sposobnosti nastavnog kadra i drugih resursa (kao što su finansijska sredstva i pristup obuci i podršci). Na osnovu mog iskustva i znanja o crnogorskom školskom sistemu, jasno je da većina naših škole nije spremna za AI prakse poput alata za analizu učeničkih performansi ili potpunu personalizaciju nastavnog plana. Ali, uz targetirana rješenja, skoro sve škole mogu implementirati makar osnovne aplikacije koje će značajno poboljšati kvalitet nastave.

AI, i u manje digitalizovanim ustanovama, može biti izuzetno koristan alat za podršku nastavnicima, pomažući im da organizuju materijale, smisle ideje za predavanja i unaprijede interakciju sa učenicima. Ono što bih najviše istakla jeste korišćenje AI alata u svrhu razvoja kritičkog razmišljanja učenika i unaprijeđenje njihovih istraživačkih vještina kroz zadatke koji zahtijevaju od njih da rade uporedne analize ljudskog i AI sadržaja, analiziraju pouzdanost informacija, i prepoznaju predrasude ili greške u AI-generisanim rezultatima. Alati poput ChatGPT-a (jezičkih modela koji generišu sadržaj na osnovu postavljenih pitanja ili datih informacija) mogu pomoći učenicima da provjere svoje znanje postavljajući pitanja vezanih za temu koju proučavaju, ili vizuelizacijama odnosa između različitih koncepata.

Takođe, važno je shvatiti da je vještačka inteligencija već ušla u učionice – učenici je već uveliko koriste, najčešće kroz pomenuti ChatGPT (ili slične aplikacije, kao što su Google Gemini, Hugging Chat ili Meta AI), koji je i postao sinonim za generativnu vještačku inteligenciju i značajno popularizovao ovu tehnologiju. Ovo znači da ne govorimo o narativima budućnosti već o veoma realnim mogućnostima današnjeg vremena. Kao što sam pomenula, znamo da učenici koriste AI, i ukoliko se što prije ne pojavi makar ekvivalentan odgovor od strane obrazovnog sistema, digitalni jaz između učenika i nastavnika će biti sve veći.

Obrazovni sistem mora evoluirati, biti relevantan i prilagođen potrebama savremenog društva i tržišta rada. Pitanja poput: da li je sastav i dalje glavni način ocjenjivanja, i da li je učenje činjenica napamet

i dalje relevantno – sada su aktuelnija nego ikada. Znanje koje nagrađujemo, vrijednosti koje negujemo i vještine s kojima naši učenici izlaze iz škola moraju biti usklađeni s vizijom budućnosti kojoj težimo. Kritičko razmišljanje, kreativnost, emocionalna inteligencija i sposobnost rada u interdisciplinarnim timovima, samo su neke od vještina koje dobijaju na značaju.

Etika i vještačka inteligencija – recite nam nešto o tome.

Etika i vještačka inteligencija su usko povezane teme koje čine temelj multidisciplinarnih oblasti poznate kao AI etika. Kao dio šire oblasti, etike tehnologije, AI etika proučava moralne, društvene, pravne i tehnološke aspekte razvoja i primjene AI sistema. Ova disciplina ima ključnu ulogu u promociji odgovornog i održivog razvoja ovih tehnologija.

Među centralnim pitanjima su transparentnost (posebno problem „crne kutije“, gdje ni korisnici ni programeri često ne mogu objasniti odluke koje AI donosi); algoritamske pristrasnosti, gdje ljudske predrasude postaju dio algoritama, što vodi diskriminatornim ishodima; i ekološka dimenzija, koja ukazuje na potrošnju energije i vode potrebne za rad AI sistema. Halucinacije AI sistema, deepfake sadržaji, te pitanja odgovornosti i povjerenja takođe su kritični aspekti kojima se AI etičari bave.

Pored ovih, etičke rasprave nerijetko preispituju uticaj vještačke inteligencije na naš moralni razvoj, empatiju, vještine, međuljudske odnose i generalni kvalitet života u digitalnom društvu. Postavlja se pitanje hoće li sve veća upotreba AI tehnologija smanjiti našu sposobnost kritičkog razmišljanja, učiniti nas zavisnima od njenih mogućnosti, te umanjiti važnost autentične komunikacije i emocionalne povezanosti.

Pitanja su brojna i značaj etike u razvoju AI je neosporan. EU je odabrala etiku kao centar svoje regulative, a i sve veći broj kompanija i istraživačkih institucija aktivnih u AI polju prepoznaje potrebu i značaj etičkih odbora koji nadgledaju razvoj tehnologija. Ukoliko želimo razvoj AI koji je kompatibilan s ljudskim vrijednostima i koji podržava, a ne ugrožava čovjeka, etika mora postati norma.

N. N.

OŠ „NJEGOŠ“ NA CETINJU OBILJEŽILA 190 GODINA RADA

SIMBOL KONTINUITETA OBRAZOVANJA I PROSVJETITELJSTVA

• Tradicija je obaveza, ali i čast, jer imamo priliku da budemo dio priče koja traje skoro dva vijeka i koja će, vjerujem, trajati još dugo. Škola je opremljena savremenim tehničkim srestvima koja predstavljaju važan resurs u osavremenjavanju nastave. Talentovani učenici imaju priliku da razvijaju svoje potencijale kroz raznovrsne vannastavne aktivnosti, isitče direktorica Adrijana Aleksić

OŠ „Njegoš“ je nastarija svjetovna škola u Crnoj Gori. Nedavno je proslavila veliki jubilej – 190 godina rada. Osnovana je krajem avgusta 1834. godine u Cetinjskom manastiru kada ju je pohađalo oko trideset učenika.

Škola se može pohvaliti bogatom tradicijom koja je oblikovala obrazovni sistem u Crnoj Gori. U njenim klupama su se izučavali predmeti poput čitanja i pisanja na staroslovenskom i na narodnom jeziku, gramatike, računa, crkvenog pjevanja, i istorije. Cetinjska škola je imala i đачki internat koji je osnovao i finansirao knjaz Danilo. Đaci su imali besplatnu hranu i smještaj, kao i đачke uniforme, koje su bile slične uniformama učenika pitomačkih zavoda u Francuskoj.

Povodom stogodišnjice, 1934. godine, Cetinjska škola se preselila u novu zgradu, izgrađenu na principima savremene tehnike. U međuratnom periodu u sklopu škole radili su Dječje zabavište i Đачka trpeza (kuhinja), koja je osnovana u decembru 1935. godine. Nakon Drugog svjetskog rata četvororazredna škola je postepeno prerasla u osmorazrednu, a 1957. godine dobila je ime OŠ „Njegoš“.

Ovu obrazovno-vaspitnu ustanovu trenutno pohađa

715 učenika, koji su raspoređeni u 30 odjeljenja u skladu sa pedagoškim standardima. U njoj rade 63 zaposlena, uključujući 50 nastavnika i stručnih saradnika, koji su visoko kvalifikovani u svojim oblastima. Nastava je stručno zastupljena u svim predmetima, s izuzetkom dijela časova matematike

Direktorica **Adrijana Aleksić** ukazuje na važnost tradicije škole.

„Tradicija od 190 godina predstavlja ogromnu obavezu, ali istovremeno pruža snažan temelj i inspiraciju. OŠ „Njegoš“ nije samo najstarija svjetovna škola u Crnoj Gori, već i simbol kontinuiteta obrazovanja i prosvjetiteljstva. Takva istorija nas podsjeća na odgovornost da čuvamo i unapređujemo ono što su generacije prije nas gradile“, ističe ona, i dodaje: „Naša obaveza je da, uz poštovanje prema prošlosti, stvaramo moderno obrazovno okruženje koje će učenicima pružiti, ne samo znanje, već i vrijednosti koje će ih voditi kroz život. To znači ulaganje u kvalitet nastave, kontinuiranu edukaciju nastavnog kadra i njegovanje partnerstva sa lokalnom zajednicom kako bismo zajednički odgovorili na izazove savremenog obrazovanja.“

Tradicija je obaveza, ali i čast, jer imamo priliku da budemo dio priče koja traje skoro dva vijeka i koja će, vjerujem, trajati još dugo.“

OPTIMALNI USLOVI ZA UČENJE I RAZVOJ

Direktorica navodi da se u školi vodi računa da veličina i struktura odjeljenja omogućavaju kvalitetan rad i individualni pristup svakom učeniku, čime osiguravaju optimalne uslove za učenje i razvoj, te da posebnu pažnju posvećuju inkluzivnom obrazovanju. U skladu sa savremenim trendovima u obrazovanju, u školi se trude da unaprijede nastavne metode i integrišu nove tehnologije, kao i da stvaraju inkluzivnu sredinu u kojoj svaki učenik može ostvariti svoj puni potencijal.

Prema njenim riječima, škola je opremljena savremenim tehničkim srestvima koja predstavljaju važan resurs u osavremenjavanju nastave. Zahvaljujući donacijama obezbijeđeni su računari, smart televizori, interaktivna tabla i projektori, dok je Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija tokom prethodne godine dodatno opremilo kabinet informatike novom računarskom opremom, kao i kabinete i učionice računarima i televizorima. Posebno su ponosni na formiranje EdTeach laboratorije, koja uključuje najsavremeniju opremu poput 3D štampača i reciklatora, robotičkih setova i laptopova, tako su stvoreni dodatni preduslovi za unaprjeđivanje STEM vještina, naročito programiranje i robotiku.

„Naš cilj ostaje kontinuirano unapređivanje uslova

u školi, s posebnim fokusom na modernizaciju nastavnih sredstava i infrastrukture. Planiramo nabavku dodatne savremene opreme za digitalne učionice, koja će omogućiti još dinamičniji i interaktivniji pristup učenju. Takođe, u fokusu su i sredstva za unapređenje laboratorija i kabineta, uključujući nabavku mikroskopa, hemijskih reagensa i opreme za izvođenje eksperimenata. Na ovaj način želimo učenicima pružiti priliku za praktičan rad, koji je ključan za razvoj naučnih vještina i kritičkog razmišljanja“, kaže direktorica Aleksić.

Ona dodaje da je velika pažnja posvećena stručnom usavršavanju zaposlenih, kojima je omogućeno redovno učešće na seminarima, radionicama i u raznim projektima. Poseban fokus stavljen je na razvoj

RAZMJENA ISKUSTAVA – TEMELJ ZA UNAPREĐENJE NASTAVE

Unapređenju nastave puno pomaže i razmjena iskustava sa kolegama. Zato u OŠ „Njegoš“ dosta pažnje posvećuju saradnji sa obrazovno-vaspitnim ustanovama u Crnoj Gori i okruženju.

„Razmjena iskustava među kolegama predstavlja temelj za unapređenje nastave. Mi se možemo pohvaliti odličnom saradnjom nastavnika u školi, koja doprinosi stvaranju kreativne i podržavajuće atmosfere unutar ustanove.“

Seminari, radionice i projekti koje organizuju Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, kao i razne obrazovne institucije i nevladine organizacije i udruženja nastavnika, omogućavaju umrežavanje škola i unapređenje nastavnih metoda. Saradnja sa cetinjskim školama je najintenzivnija“, kaže direktorica Aleksić.

JUBILEJ OBILJEŽEN VELIKIM BROJEM AKTIVNOSTI

Povodom ovog velikog jubileja škola je organizovala brojne događaje.

Prema riječima direktorice Adrijane Aleksić, svaka od ovih aktivnosti oslikala je razvoj obrazovanja, čuvajući duh tradicije i trajnu vezu sa vizijom našeg najvećeg pjesnika i prosvjetitelja Njegoša.

Proslava je svečano otvorena školskom priredbom na kojoj su talentovani učenici, od prvog do devetog razreda, kroz raznovrsne umjetničke izraze oduševili prisutne. Oni su kroz pjesme, recitacije i dramske prikaze podsjetili na bogatstvo talentima i kreativnost koje škola njeguje generacijama.

U Svečanoj sali „Ivan Crnojević“ u Vladinom domu organizovan je okrugli sto pod nazivom „Njegoš u školskim programima i uticaj Njegoševe male škole na razvoj školstva u Crnoj Gori“. Učesnici su analizirali istorijski i savremeni značaj Njegoševe obrazovne misije, što je produčilo razumijevanje o tome koliko je ta vizija utkana u temelje našeg školstva.

Svečana akademija, kao vrhunac proslave, održana u veličanstvenom ambijentu Kraljevskog pozorišta Zetski dom, okupila je bivše i sadašnje učenike škole, koji su kroz svoje nastupe pokazali da tradicija škole živi u svakom njenom učeniku. Dodijeljene su i nagrade najuspješnijim učesnicima likovnog i literarnog konkursa „Njegoš – vječna luča“, koji je raspisan povodom jubileja za učenike osnovnih i srednjih škola sa teritorije Crne Gore.

Nakon svečanosti, posjetioci su imali priliku da pogledaju izložbu „Dokumenta o Njegošu u crnogorskim i ruskim arhivima“. Ova dragocjena zbirka, koju je Državni arhiv Crne Gore donirao OŠ „Njegoš“ dodatno je obogatila proslavu i podsjetila na značaj očuvanja istorijskog naslijeđa.

„Cijela proslava bila je prožeta duhom zajedništva, ponosa i inspiracije, podsjećajući nas na vrijednosti koje je ova škola negovala kroz 190 godina svog postojanja. Ovi događaji nisu samo obilježili jubilej, već su postavili temelje za buduće generacije da nastave da grade na naslijeđu tradicije, znanja i kulture“, ocjenjuje direktorica Aleksić.

digitalnih kompetencija, inkluzivno obrazovanje i primjenu inovativnih metoda nastave. Kako kaže, ovi edukativni programi, ne samo da unapređuju kvalitet rada već i povećavaju motivaciju nastavnika i učenika, stvarajući dinamično i podsticajno obrazovno okruženje.

Velika pažnja posvećena je nadarenoj djeci.

„Talentovani učenici u našoj školi imaju priliku da razvijaju svoje potencijale kroz raznovrsne vannastavne aktivnosti u okviru literarne, dramske, recitatorske, horske, ekološke, likovne, ritmičke i sportske sekcije, kao i Kluba mladih čitalaca i Microbit kluba. Ove aktivnosti omogućavaju im kreativno izražavanje, timski rad i usvajanje novih vještina, čime se dodatno podstiče njihov lični i akademski razvoj“, ocjenjuje Adrijana Aleksić.

Ona naglašava da se, zahvaljujući dobroj organizaciji i visokoj motivaciji nastavnika, redovna nastava i vannastavne aktivnosti, uspješno usklađuju.

Takav rad krunisan je uspjesima.

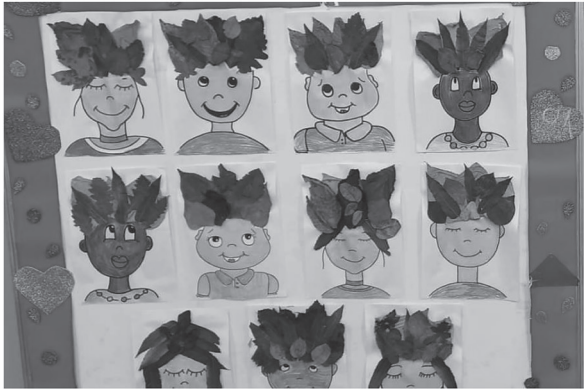
„Učenici naše škole ostvaruju izuzetne rezultate na

opštinskim, državnim i međunarodnim takmičenjima. Posebno smo ponosni na uspjehe na literarnim i likovnim konkursima, kao i na recitatorskim takmičenjima, gde su naši đaci već godinama u samom vrhu, a i u prethodnoj godini smo osvojili prva mjesta na državnom nivou. Pored takmičenja, naši učenici se ističu i kasnije tokom svog obrazovanja. Ovo nas obavezuje da nastavimo sa pružanjem podrške učenicima u razvijanju njihovih potencijala stvaranjem podsticajnog okruženja za njihov rast i uspjeh“, smatra direktorica.

SARADNJA SA RODITELJIMA I LOKALNOM ZAJEDNICOM

Rezultatima doprinosi i dobra saradnja sa roditeljima i lokalnom zajednicom.

„Saradnja sa roditeljima i lokalnom zajednicom predstavlja temelj uspješnog obrazovanja. Redovni roditeljski sastanci i angažovanje roditelja u projektima škole omogućavaju bolju komunikaciju, razumijevanje i zajednički rad na ciljevima koji su u interesu djece. Savjet

roditelja dodatno učvršćuje ovu povezanost, omogućavajući roditeljima da aktivno učestvuju u donošenju odluka koje utiču na kvalitet nastave i života u školi.

„Podrška lokalne zajednice, posebno Prijestonice Cetinje, neprocjenjiva je za realizaciju raznih aktivnosti i programa. Donacije koje omogućavaju unapređenje školskih resursa, kao i podrška u organizaciji manifestacija poput Opštinskog takmičenja recitatora i

Opštinskog takmičenja u rješavanju logičkih zadataka i poznavanju istorije Crne Gore, ne samo da obogaćuju iskustva učenika već i jačaju vezu između škole i zajednice. Ova sinergija pokazuje koliko je značajno da svi akteri društva rade zajedno kako bi se djeci pružilo kvalitetno obrazovanje i podstakli njihovi talenti“, ističe naša sagovornica.

U školi se ne zadovoljavaju postojećim već će nastaviti da unapređuju njen rad.

„Naša vizija je da škola ostane primjer ustanove koja uspješno kombinuje tradiciju i savremene potrebe. Dalji planovi uključuju digitalizaciju nastave, modernizaciju infrastrukture, širenje vannastavnih aktivnosti. Cilj je i da ova obrazovno-vaspitna ustanova bude mjesto gdje se njeguje ljubav prema učenju i učenicima pružaju sve mogućnosti za lični i profesionalni razvoj“, zaključuje ona.

Lj. V.

UDRUŽENJE RODITELJI VIŠE OD DECENIJU PRUŽA KVALITETNU PODRŠKU SVOJOJ CILJNOJ GRUPI

SNAŽAN GLAS RODITELJA I DJECE

• Kristina Mihailović, izvršna direktorica Udruženja: Često se pitamo zašto imamo određene probleme u društvu, šta se dešava s našom djecom, a ne razumijemo suštinu. Ne shvatamo da je sve to zbog toga što se naše društvo ne bavi tim problemima, to je uzrok svega lošega što se danas dešava. Kada bismo se bavili porodicom i obrazovanjem, vjerovatno bismo imali mnogo manje problema i sa kriminalom i korupcijom i vladavinom prava

Udruženje Roditelji postoji već 12 godina, i za to vrijeme je izraslo u veoma angažovanu i respektabilnu organizaciju. Prema riječima **Kristine Mihailović**, izvršne direktorice Udruženja, nastali su sa idejom okupljanja roditeljske zajednice i artikulisanja njihovog glasa.

„Prvo je nastao portal Roditelji.me, a zatim se unutar foruma portala okupila grupa ljudi koja je željela da pokuša zajedno da mijenja neke stvari. Naš cilj je da većinu onog što roditelji prepoznaju kao ključno bude u našem fokusu. Mi svakodnevno komuniciramo s izuzetno velikim brojem roditelja, o mnogim temama iz oblasti obrazovanja, socijalne i dječje zaštite, zdravlja, njihovih prava... A na osnovu toga definišemo naše aktivnosti i planove. Na bazi onoga što prepoznaju kao problem upućujemo ih ka institucijama, ali im pružamo i konkretne usluge. To nije bilo inicijalno planirano, već smo sebe vidjeli kao nekoga ko je dio procesa pregovaranja, odnosno nekoga ko traži i predlaže konkretno ono što treba da se promijeni. Međutim, shvatili smo da mnoge usluge koje su potrebne nijesu dostupne u Crnoj Gori. Nažalost, institucije i sistemi ih prepoznaju presporo, ili ih uopšte ne prepoznaju, pa smo mi, uz podršku različitih donatora, uspostavljali te usluge i trudimo se da budemo značajan stub podrške roditeljima“, naglašava ona.

S obzirom na popriličan „staž“ udruženja, našu sagovornicu smo pitali kako iz današnje perspektive ocjenjuje njegov dosadašnji rad.

„Što se tiče rada Udruženja Roditelji, ono što sa sigurnošću možemo reći jeste da promjene koje se dešavaju, a koje su potrebne ovom društvu u vezi s roditeljima i djecom, nijesu dovoljno brze. To je nešto što uvijek podsjećamo jedni druge dok analiziramo naš rad. S druge strane, veoma smo zadovoljni što nas izuzetno veliki

broj građana doživljava kao organizaciju koja ima kapacitet i znanje da se bavi problemima kojima se bavi, i što smo prva adresa kojoj se obraćaju kada im je potrebna podrška, pomoć, informacija ili nešto slično. Zahvalni smo im na tome i drago mi je što smo uspjeli, naravno, zajedno s roditeljima, da izgradimo takav ugled, odnosno organizaciju koja zaista radi u korist svoje ciljne grupe“, ističe ona. „Međutim, ponekad od nas imaju veća očekivanja nego što nam dopuštaju naši kapaciteti. Kada pitate bilo koga – građanina ili predstavnik institucija kolika je organizacija Roditelji, shvatite da misle kako imamo veliki tim koji radi, a nas je svega petoro. Mi nijesmo organizacija koja radi samo u jednoj opštini, mi smo organizacija na nacionalnom nivou i zaista smo aktivnostima veoma zastupljeni i u medijima. Sva ključna pitanja za roditelje i djecu podrazumijevaju i naše uključivanje. Na osnovu svega toga misle da smo poput organizacija koje imaju preko 20 zaposlenih i postoje više decenija. Dobro je to što nas percipiraju kao organizaciju koja na osnovu komunikacije sa svojom ciljnom grupom planira svoje aktivnosti i postoji upravo zbog građana. A to je suština građanskog aktivizma. Okupljamo veliku roditeljsku zajednicu, to je bila naša glavna misija i to je i dalje naša glavna misija. Da ih okupimo, naravno, te da ih ohrabrimo da se direktno uključe i zahtijevaju promjene koje su neophodne. Da li možemo reći da je sve sjajno? Naravno da ne, jer smatramo da, s obzirom na problematiku i važnost svih tema koje se tiču djece i roditelja, one moraju biti mnogo prioritelnije.“

STVARI SE POKREĆU, ALI I DALJE VEOMA SPORO

Na pitanje koje bi skorašnje aktivnosti izdvojila, a šta je ono što bi najavila za naredni period, Kristina Mihailović

priznaje kako je teško izdvojiti neku aktivnost, jer im je svaka podjednako važna.

„Od pružanja psiho-socijalne podrške za porodice u krizi, do servisa podrške pri učenju sa djecom koja žive u siromaštvu, ali i besplatnih sportskih aktivnosti. U prethodnom periodu zaista smo se fokusirali na to da porodice koje imaju određene probleme, naročito s djecom, mogu da nam se obrate, prije svega porodice koje su često bile prepuštene same sebi, te djeca o kojoj se često govorilo u javnosti u negativnom kontekstu. Naš je plan i ideja da se tome posvetimo u narednom periodu, prvenstveno kada govorimo o Centru za podršku porodicama, koji planiramo da uspostavimo dugoročno kako bi porodice mogle da dobiju pomoć kada im ona

najviše treba. Kada govorimo o mnogim problemima u vezi s djecom, posebno o nasilju, često zaboravljamo gdje problem počinje. Ne bavimo se uzrokom, već je najlakše osuditi, najlakše je reći da je potrebno pooštriti kaznenu politiku, ali nikada se ne zapitamo zašto se dijete tako ponaša i kako smo došli do toga da se tako ponaša“, kaže naša sagovornica, dodajući: „U ovom skorijem periodu, u proteklih nekoliko mjeseci, nešto što nam je zaista važno jesu konsultacije s roditeljima o obrazovnoj reformi. Zajedno sa UNICEF-om, Ministarstvom prosvjete, nauke i inovacija, Evropskom unijom, Fondom UN-a za izgradnju, trudili smo se da uključimo roditelje u cijeli proces, jer su se često žalili da ih niko ništa ne pita kada se donose ključne

odluke o obrazovanju. Uključili smo preko 5.500 roditelja u proteklih nekoliko mjeseci u upitnik koji smo radili, ali i organizovali direktne konsultacije s roditeljima u sedam opština, u toku kojih smo prikupili predloge i sugestije za Strategiju reforme obrazovanja od 2025. do 2035.“

Prema njenim riječima, mnogo se stvari u ovoj oblasti promijenilo nabolje u proteklom periodu, „ali, ako nas pitate – ima još strašno puno posla“.

„Kada smo počeli, na primjer, nijedna ili skoro nijedna opština nije imala bilo kakve vidove podrške roditeljima u novoj ulozi. Danas ne da ima svaka, osim Rožaja, nego se utrkuju ko će da obezbijedi više. Podsjećam i na inicijativu za besplatne udžbenike za

osnovce, kao jednu od onih za koje smo se borili godinama“, kaže Mihailović i dodaje: „Sigurno bih nešto zaboravila, ali suština je da se stvari pokreću, iako, kao što sam rekla, prilično sporo. Zna li na šta prvo pomislim kada govorim o ovim sporim procesima? Godine 2012, zahvaljujući potpisima 6,6 hiljada građana, od sistema je zatraženo da započne izgradnju i završetak vrtića, jer je postojao veliki problem sa blokiranim grupama u vrtićima širom Crne Gore. Nakon toga, Vlada je prihvatila našu peticiju i odlučila da se zaduži za izgradnju sedam novih vrtića. Godine 2013. potpisan je ugovor s Bankom za razvoj Savjeta Evrope, a uskoro ulazimo u 2025. godinu. Izgrađeno je pet od sedam vrtića za koje je država podigla kredit. Sve to pokazuje da, čak i kada govorimo o novcu, kada ga imamo – prespori smo. Prvenstveno jer ovo nijesu najvažnije teme. Naše institucije sistema, naši političari, a očigledno i jedan dio javnosti, smatraju da su najvažnije teme one koje se tiču političkih pitanja, korupcije, kriminala i slično. To su svakako važne teme. Ali ne mogu mi reći da su bitnije od obrazovanja i podrške porodici. Često se pitamo zašto imamo određene probleme u društvu, šta se dešava s našom djecom, a ne razumijemo suštinu. Ne shvatamo da je sve to zbog toga što se naše društvo ne bavi tim

problemima, to je uzrok svega lošega što se danas dešava. Kada bismo se bavili porodicom i obrazovanjem, vjerovatno bismo imali mnogo manje problema i sa kriminalom i korupcijom i vladavinom prava.“

PRUŽANJE USLUGA U SARADNJI SA STRUČNJACIMA

Institucije prepoznaju ovo udruženje kao nekoga ko je posrednik, nekoga ko se nalazi između njih i građana, u ovom slučaju roditelja, pa ga doživljavaju kao svojevrsni glas roditelja. To im je, kako kaže Mihailović, izuzetno važno, „jer iako je na početku postojalo određeno nepovjerenje – vjerovatno zato što su se morali upoznati s našim načinom rada, brzo su shvatili našu svrhu i cilj“.

„Vrlo brzo su nas prepoznali kao nekoga ko ne samo da kritikuje, već i nudi rješenja i djeluje vrlo brzo. Mi se zaista fokusiramo na svaku temu kojom se bavimo i trudimo se da doprinesemo konkretnim promjenama koje će unaprijediti živote djece i roditelja. Ipak, moram ukazati i na drugu stranu medalje. Dešava se da kada nas institucije uključe, često to rade zato što moraju – zato što je tako zapisano u nekim pravilnicima i uredbama, ali neka bude da to nije tako često, no učestala jeste činjenica da se naš rad posmatra kao manje profesionalan zato što smo NVO. To apsolutno nije tačno,

BROJNI PROBLEMI

Mnogi su problemi s kojima se danas suočavaju roditelji u Crnoj Gori, odnosno njihova djeca, a diktiraju ih brojni različiti, više ili manje povezani faktori.

„Ako govorimo o zdravstvenoj zaštiti, onda je to nedovoljan broj ljekara koji su potrebni njihovoj djeci. U većim opštinama ljekara nema dovoljno, ni pedijatar ni specijalista, a u manjim opštinama ih uopšte nema, ili dolaze s vremena na vrijeme. U obrazovanju je problema bezbroj – od preobimnog i nerazumljivog gradiva, prevelike uključenosti roditelja u učenje, plaćanja privatnih časova, prebukiranih i neuslovnih vrtića i škola, nasilja i neadekvatne prevencije i borbe protiv njega, loše primjene u praksi naučenog, nepravednog ocjenjivanja... Kada je riječ o socijalnoj i dječjoj zaštiti – nepostojanje servisa podrške praktično ni za šta, djecom koja žive u siromaštvu bave se organizacije kroz projektne aktivnosti, a slično je i sa djecom sa smetnjama u razvoju. Sve češće se žale na seksualno uznemiravanje i nasilje, odnosno apsolutnu nezaštićenost u takvim slučajevima. U ovoj državi nemaju sva djeca ista prava, zavise od toga gdje žive. Zato se strašno nerviramo kada se olako kaže: Danas djeca u ovoj zemlji imaju previše prava. Nemaju! Nemaju čak ni neka osnovna“, upozorava Mihailović.

jer u nevladinim organizacijama, konkretno kod nas u Udruženju Roditelji, a znam da je tako i u drugim organizacijama, rade stručni ljudi, sa istim onim licencama koje imaju i stručni radnici u državnim ustanovama. Naši spoljni saradnici su takođe profesionalci iz svojih oblasti. Međutim, nije da im to uvijek smeta. Kada treba da pošalju korisnike koje nemju gdje da upute, onda ih lako upute kod nas jer nemaju ništa konkretno da im ponude. Naravno da naše kapacitete ne možemo porediti s državnim institucijama. Organizacija kao što je Udruženje Roditelji, koje ima pet zaposlenih, ne može zadovoljiti sve potrebe građana, niti je to naš posao. Ali čak i da jeste, sa tako malim brojem ljudi i resursa to ne bi bilo moguće. S druge strane, ne smijemo zaboraviti da upravo

mi pružamo mnoge usluge roditeljima u saradnji sa stručnjacima s kojima sarađujemo. Sjetila sam se slučaja od prije nekoliko dana, a nešto je što se stalno dešava. Jedna žena se obratila zdravstvenoj ustanovi da ostvari određeno pravo, ali su joj u toj ustanovi rekli da su se neka pravila promijenila i da bi najbolje bilo da kontaktira Udruženje Roditelji za sve informacije“, naglašava ona.

Na kraju, izvršnu direktoricu Udruženja Roditelji pitali smo u čemu se ogleda važnost njihovog portala, Roditelji.me.

„Portal je naš poseban resurs, zahvaljujući kojem imamo pristup stotinama hiljada roditelja iz cijele Crne Gore. Svaki treći roditelj u Crnoj Gori prati portal Roditelji.me, a nalozi na društvenim mrežama ostvaruju milionske dosege. Portal je medij Udruženja

Roditelji koji nam služi za informisanje roditelja o mnogim temama važnim za njih, ali i kao mjesto gdje mogu da prijave problem, ukažu na neku situaciju, zatraže podršku i pomoć... I mediji ga vide kao izvor informacija, pa nerijetko preuzimaju ono što objavimo, a tiče se prava roditelja i djece. Ono što moramo da priznamo, iako smatramo da tu ima još dosta prostora za unapređenje, jeste da su teme koje se tiču djece i roditelja danas zastupljenije u medijima nego ikada ranije. Srećni smo što smo tome doprinijeli bar malo. Uskoro ćemo dobiti i novu verziju portala Roditelji.me, pa će on biti jednostavniji za korišćenje i, računamo, pregledniji za traženje korisnih informacija i savjeta. Vrijeme je bilo“, zaključuje ona.

N. N.

ODRŽANA VIII REGIONALNA EPALE KONFERENCIJA O MEDIJSKOJ PISMENOSTI U DIGITALNOM EKOSISTEMU VJEŠTAČKE INTELIGENCIJE

OSNOVNA VJEŠTINA BUDUĆNOSTI

- Jasna Jovanović: Vještačka inteligencija, kao sve prisutniji dio naše svakodnevice, donosi ogromne mogućnosti
- Aleksandra Lalević: Medijska pismenost omogućava prepoznavanje manipulativnih tehnika i dezinformacija, ali i kreativnost i inovativnost u pristupu informacijama
- Gordana Bošković: Biti medijski pismen zavisi od toga kako čitamo redove, ali i više od toga kako razumijemo sve one poruke koje se nalaze između njih
- Neđeljko Rudović: Medijska strategija 2023–2027 postavila temelje za sistemsko rješavanje izazova kada govorimo o medijskoj pismenosti u dijelu koji nas najviše zanima, a to je borba protiv dezinformacija i manipulacija

Dvodnevna VIII Regionalna EPALE konferencija na temu „Medijska pismenost u digitalnom ekosistemu vještačke inteligencije“ održana je u hotelu Avala u Budvi. Događaj je okupio oko 80 predstavnika iz šest zemalja regiona. Osim domaćina, Crne Gore, skupu su prisustvovali predstavnici Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Srbije i Sjeverne Makedonije.

Konferenciju su organizovali Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija i Centar za stručno obrazovanje uz podršku EU projekta EPALE Nacionalna služba podrške za Crnu Goru.

Otvarajući skup, v.d. generalne direktorice Direktorata za cjeloživotno učenje u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija **Jasna Jovanović** kazala je da vještačka inteligencija, kao sve prisutniji dio naše svakodnevice, donosi ogromne mogućnosti, ali i rizike.

„Algoritmi oblikuju informacije koje nam se plasiraju, a naše odluke, kao građana i profesionalaca, sve češće zavise od razumijevanja ovih digitalnih procesa. Upravo zato je zadatak svih nas – od obrazovnih institucija, preko medija, do donosilaca odluka da razvijemo alate i pristupe koji će omogućiti građanima svih uzrasta da budu medijski pismeni i da prepoznaju kako

tehnologije utiču na društvo i kulturu“, istakla je ona.

Prema njenim riječima, ključno je povezivanje stručnjaka, edukatora i praktičara iz regiona, kako bi zajedno radili na unapređenju medijske pismenosti i izgradnji otpornog društva u vremenu digitalnih promjena.

„Ponosni na činjenicu da smo ostvarili sinergijsko djelovanje pet zemalja regiona i, uz podršku EPALE projekta, kreirali smo jedinstveni regionalni okvir kompetencija medijske pismenosti, na bazi kojeg je Crna Gora razvila nacionalni program obrazovanja, kao i priručnik za nastavnike čime je stvorena sistemsko podrška svim zainteresovanim građanima Crne Gore da steknu znanja i vještine po nacionalnom programu obrazovanja

odobrenom od strane Nacionalnog savjeta“, navela je Jasna Jovanović.

KORISTITI RAZLIČITE IZVORE INFORMASANJA

Direktorica Centra za stručno obrazovanje **Aleksandra Lalević** takođe je ukazala na značaj medijske i digitalne pismenosti koja postaje sve važnija u eri vještačke inteligencije.

„U vremenu kada algoritmi često stvaraju naše informacione prostore u kojima su uglavnom susrećemo samo sa onim informacijama koje potvrđuju naše postojeće stavove važno je osnažiti korisnike da prepoznaju ove izazove i aktivno teže raznolikosti u informisanju“, istakla je ona, i dodala da medijska pismenost omogućava prepoznavanje manipulativnih tehnika i dezinformacija, ali i kreativnost i inovativnost u pristupu informacijama, te da ona na taj način postaje alat, ne samo za zaštitu već i za aktivno stvaranje pozitivnih društvenih promjena.

„Naša misija je, ne samo promovisanje medijske pismenosti kao vještine, već i njeno prepoznavanje kao sredstva za osnaživanje građanja u digitalnom društvu“, naglasila je Lalević.

MJERA DEMOKRATIČNOSTI

Nacionalna koordinatorka EPALE projekta Gordana Bošković istakla je značaj medijske pismenosti, naglašavajući da ona podrazumijeva razumijevanje sebe i kritičko razmišljanje.

„Biti medijski pismen zavisi od toga kako čitamo redove, ali i kako razumijemo poruke koje se nalaze između njih. To znači da imamo moć da kritičkom razmišljanjem kontroliramo emotivne impulse, prije svega bijes i strah koji su nerijetko izazvani emocijama koje svakodnevno doživljavamo usljed velikog broja informacija koje primamo. Biti medijski pismen znači biti obrazovan i to znači biti prije svega slobodan. Ako je obrazovanje mjera svakog čovjeka, onda je medijska pismenost može biti mjera demokratičnosti i mjera slobode jednog društva“, kazala je ona.

Neđeljko Rudović, generalni direktor Direktorata za medije u Ministarstvu kulture i medija, govorio je o naporima na osnaživanju novinara, sprječavanju govora mržnje i zaštiti slobode izražavanja.

„Digitalni alati koliko god bili korisni zahtijevaju medijsku pismenost kao osnovnu vještinu budućnosti. Progressivne promjene u Crnoj Gori u ovoj oblasti pokazuju značajne pomake. Ministarstvo kulture i medija je u saradnji sa kolegama iz prosvjete i sa drugim relevantnim institucijama napravilo i predvidjelo niz koraka uz Medijsku strategiju 2023–2027 koja je postavila temelje za sistemsko rješavanje izazova kada govorimo o medijskoj pismenosti u dijelu koji nas najviše zanima, a to je borba protiv dezinformacija i manipulacija“, kazao je on.

PODRŠKA I PREPREKA

Komunikolog **Miodrag Strugar** održao je prezentaciju „Mediji i obrazovanje u eri vještačke inteligencije: kome smeta razvijeno kritičko mišljenje kod mladih?“ On je ukazao da vještačka inteligencija može biti podrška ili prepreka u razvijanju kritičkog mišljenja, zavisno od načina korišćenja.

Tokom prvog dana skupa upriličene su panel diskusije: „Svijet medija: kakvo društvo stvaramo kroz informacije i vještačku inteligenciju“ i „Filmska pismenost: prevencija socijalne isključenosti kroz vizuelne narative“.

Tokom drugog dana konferencije izlaganja su imali istaknuti stručnjaci iz Crne Gore i regiona – dr **Jovana Davidović-Vuletić**, Fakultet političkih nauka – Podgorica, **Lana Roje Miličević**, stručnjakinja za oblast medijske pismenosti iz Hrvatske, **Ana Mirković**, psihološkinja i direktorica Instituta za digitalne komunikacije u Beogradu, prof. dr sci. **Ilija Musa**, redovni profesor na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru i na Odjelu za komunikologiju Sveučilišta u Dubrovniku – Bosna i Hercegovina, dr **Sandra Bašić** – Hrvatini, Univerzitet Primorska, Fakulteta za humanističke studije u Sloveniji, i **Magdalena Sajkova**, trenerica za nastavnike u osnovnom obrazovanju – Sjeverna Makedonija.

Ova konferencija je dio tradicionalne manifestacije Dani obrazovanja i učenja odraslih, koja se u Crnoj Gori organizuje 23 godine zaredom.

Lj. V.

POČELI RADOVI NA ADAPTACIJI ŠKOLSKOG DVORIŠTA
SEŠ „MIRKO VEŠOVIĆ“

SARADNJOM DO EFIKASNIH RJEŠENJA

Ministarka prosvjete, nauke i inovacija **Andela Jakšić-Stojanović** posjetila je Srednju ekonomsku školu „Mirko Vešović“ u Podgorici, u kojoj su počeli radovi na adaptaciji školskog dvorišta. Vrijednost radova je 174.514,59 eura, a rok završetka tri mjeseca. Sredstva su obezbijeđena iz kapitalnog budžeta.

Adaptacijom će biti obuhvaćeni radovi na izgradnji saobraćajnice sa pripadajućim parking prostorom, kao i adaptacija postojećeg otvorenog sportskog terena sa pripadajućom rasvjetom.

Predviđena je adaptacija višenamjenskog sportskog terena koji se koristi za rukomet, mali fudbal, košarku i tenis na postojećoj asfaltnoj podlozi. Takođe, planirana je i ugradnja nove podne obloge, izgradnja zaštitne ograde oko terena i nabavka sportske opreme (golova za rukomet, teniske mreže sa stubovima, klupe).

„Predmetni projekat je pokazao da saradnjom škole koja je izradila projekat, Ministarstva

prosvjete, nauke i inovacija koje je obezbijedilo sredstva i Uprave za kapitalne projekte koja je sprovela procedure, za kratko vrijeme možemo doći do značajnog unapređenja kako u dijelu upotrebljivosti i uređenosti, tako i u dijelu bezbjednosti dvorišta škole, što je za Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija i najbitniji aspekt ovog projekta“, saopšteno je iz resornog ministarstva.

N. N.

EKO RADIONICA U GIMNAZIJI „TANASIJE PEJATOVIĆ“

KREATIVNA OAZA RECIKLIRANOG MATERIJALA

• Organizatorka i raealizatorka radionice bila je profesorica Adisa Malagić

Volonteri i članovi Učeničkog parlamenta pljevaljske Gimnazije „Tanasiје Pejatović“, u saradnji sa djecom i mladima sa smetnjama u razvoju i licima sa invaliditetom iz JU Dnevni centar Pljevlja, u pratnji stručnih saradnika, realizovali su kreativnu eko radionicu.

U radionici su učestvovali i drugari iz OŠ „Mihailo Žugić“ iz Odžaka, zajedno sa **Ljiljanom Iva-
nović**, profesoricom razredne nastave.

„U veoma prijatnoj i toploj atmosferi učenci su pokazali da uz malo mašte mogu stvoriti ne samo oazu kreativnosti i stvaralaštva, već i napraviti i mali ali važan korak ka očuvanju prirode. Uz druženje, saradnju i timski rad nastali su zanimljivi i inovativni radovi od recikliranih, ekološki prihvatljivih materijala koji su dali poseban šarm učionici, našem kreativnom kutku. Radionica je bila i takmičarskog karaktera. Uče-

snici radionice, podijeljeni u tri grupe 'Leptirići', 'Štrumovi' i 'Sovice' izložili su i predstavili svoja mala umjetnička djela članovima žirija u sastavu: **Bojana Grujić**, direktorica, **Ivana Vukašinović**, pedagoškinja i **Miljan Obrenić**, sekretar naše škole“, saopštili su iz Gimnazije.

Organizatorka i realizatorka radionice bila je profesorica **Adisa Malagić**.

„Učesnici radionice su svojim primjerom pokazali da zajedničkim i malim promjenama doprinosimo održivom razvoju naše planete“, zaključak je saopštenja.

N. N.

RADIONICA O MEĐUNARODNOJ SARADNJI
I POMORSKOJ PRIVREDI U POMORSKOJ
ŠKOLI KOTOR

OBRAĐENO VIŠE ZANIMLJIVIH TEMA

Maturanti Pomorske škole Kotor nedavno su bili su prilici da isprate radionicu pod nazivom „Međunarodna saradnja i pomorska privreda“, koja je održana u amfiteatru Pomorskog fakulteta Kotor.

Obrađene se sljedeće teme: Kompetencije pomoraca: očekivanja i realnost; Izazovi i kompetencije za rad u brodogradilištu i pomorski menadžment; Da li smo svjesni razvoja i rasta kompetencija; Kompetencije iz ugla studenta; Razvoj novih tehnologija u pomorstvu.

„Radionica je organizovana u okviru projekta 'Inovacioni hub za promociju pomorskih kompetencija', a u saradnji sa Alumni klubom Pomorskog fakulteta Kotor. Naši maturanti su pratili izlaganje dr **M. Škurić**, trojice kapetana duge plovidbe mr **I. Petrović**, **N. Radulovića** i mr **I. Mrakovića**, te upravitelja stroja mr **D. Vukašinovića** i studentkinje druge godine Pomorskog fakulteta **D. Pudar**“, kažu iz Škole.

Maturante je pratio profesor **Jovan Mršulja**.

N. N.

SARADNJA UČENIKA I PROFESORA
ROŽAJSKJE GIMNAZIJE

UDRUŽENI U BORBI PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA

Povodom Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, učenici i profesorice Gimnazije „30. septembar“ u Rožajama učestvovali su u programu koji je organizovala tamošnja Narodna biblioteka.

Program je otvoren izlaganjem profesorice **Mirsada Šabotić** o ženskom pismu kroz istoriju. Ona je govorila o ženama spisateljicama i pjesnikinjama, entuzijazmu i stvaralačkoj moći žena, ali i o prisustvu njihovih djela u nastavnim programima u Crnoj Gori.

Kako kažu iz Gimnazije, učenici **Bahta Dacić**, **Sanel Prentić** i **Enisa Škrijelj** izveli su skeč pod nazivom „Samo pravo, nikako krivo“, sa porukom o ravnopravnosti žena, pod mentorstvom i autorstvom profesorice **Adele Kuć-Halilović**.

„O uspješnim ženama u geografiji i istoriji govorile su **Emina Adrović** i **Nahla Džudžević**, uz mentorstvo profesorice **Sabahe-
te Ramović** i profesorice **Hatidže Murić**. O diskriminaciji žena u jeziku govorili su **Lamija Dacić** i **Edin Kurtagić**, po tekstu i pod mentorstvom profesorice **Dženise Mujević**, ističući da svaka diskriminacija svoje korijene ima u jeziku“, dodaju iz Gimnazije.

N. N.

REKTOR UNIVERZITETA CRNE GORE PROF. DR VLADIMIR BOŽOVIĆ
URUČIO NAGRADE NAJBOLJIM STUDENTIMA

BUDITE UJEDINJENI OKO PLEMENITIH CILJEVA RAZVOJA

„Ovaj trenutak nije samo prilika da se osvrnemo na vaše sjajne individualne uspjehe, već i da ukažemo da nam je potrebno da povratimo nešto što je naše društvo izgubilo u surovim tranzicionim kovitlacima – a to je snaga zajedništva“, poručio je Božović

Rektor Univerziteta Crne Gore (UCG) prof. dr **Vladimir Božović** dodijelio je nagrade najboljim studentima za akademsku 2024/25. godinu na svečanosti održanoj u Rektoratu, za njihov izvanredan uspjeh tokom studija i uz čestitke istakao ponos što se nalazi u društvu najboljih.

„Ovaj trenutak nije samo prilika da se osvrnemo na vaše sjajne individualne uspjehe, već i da ukažemo da nam je potrebno da povratimo nešto što je naše društvo izgubilo u surovim tranzicionim kovitlacima – a to je snaga zajedništva. To je sila koja nas je vjekovima održavala i u njoj su prirodno sabrane sve one osobe, talenti, znanja i umijeća najboljih, baš onih divnih ljudi poput vas. Stoga, apelujem da, bez obzira na vaše međusobne razlike, budete ujedinjeni oko plemenitih ciljeva razvoja, jer onda kao društvo, ne moramo da strahujemo od neizvjesnosti sutrašnjice. Sanjajte i radite zajedno, to je vaš patriotski zadatak“, naveo je Božović.

Nagrade su dodijeljene u okviru obilježavanja Međunarodnog dana studenata. Važnost obilježavanja ovog posebnog dana istakla je **Zerina Kardović**, student povjerenik.

„Drage kolegice i kolege, neka vam ovaj dan bude podsjetnik da su vaše ideje, snovi i ambicije pokretačka snaga ovog univerziteta i društva. Neka vas uspjeh današnjih dobitnika nagrada inspiriše, a nas sve zajedno ujediniti u zajedničkom cilju – stvaranju bolje budućnosti. U ime Studentskog parlamenta, čestitam svim nagrađenim studentima na njihovim postignućima i zahvaljujem svima koji svojim radom doprinose da UCG bude mjesto izvrsnosti, zajedništva i napretka“, poručila je Kardović.

Ilija Bošković, student, istakao je veliki značaj ove nagrade.

„Nagrada na ličnom planu podrazumijeva i odgovornost, kao najbolji student bilo kog fakulteta treba da predstavljate tu instituciju i sve vaše kolege u najboljem svjetlu. Ovo je pečat na završnu godinu osnovnih godina kao dokaz uloženog truda i rada. Nadam se da će znanje u narednom periodu zadobiti još značajnije mjesto u društvenoj zbilji kako bi cjelokupno društvo bilo motivisanije ka njegovom sticanju i unapređenju“, kazao je Bošković.

Ana Slavić je kazala da je velika čast što je dobila ovo priznanje. „Nagrade ovog tipa dokazuju mladim ljudima da se trud i rad isplati. Poručila bih svim mladima da istraju i da teže svojim ciljevima iako će im nekada to biti naporno“, istakla je Slavić.

Anica Igumanović je iskazala veliku zahvalnost za dobijeno priznanje. „Želim da zahvalim svim profesorima i saradnicima u nastavi na mom fakultetu koji su nas usmjeravali

NAGRAĐENI VISOKOŠKOLCI

Ovogodišnji laureati su: **Ilija Bošković**, student Fakulteta političkih nauka (Politikologija-međunarodni odnosi) sa prosječnom ocjenom 10, **Elena Lopušina** (Filološki fakultet, Ruski jezik i književnost, 10), **Viktor Peruničić** (Elektrotehnički fakultet, Energetika i automatika, 10), **Anica Igumanović** (Fakultet za turizam i hotelijerstvo, 10), **Ana Slavić** (Ekonomski fakultet, 10), **Miloš Barjaktarović** (Prirodno-matematički fakultet, Matematika i računarske nauke, 10), **Rialda Alić** (Filozofski fakultet, Psihologija, 9,92), **Bogdana Pantelić** (Medicinski fakultet, 9,89), **Jana Đurović** (Pravni fakultet, 9,88), **Lidija Perunović** (Metalurško-tehnološki fakultet, Hemijska tehnologija, 9,84), **Pauline Kandybovich** (Fakultet likovnih umjetnosti, Grafički dizajn, 9,83), **Tamara Raičević** (Fakultet za sport i fizičko vaspitanje, Sportski novinari i treneri, 9,81), **Marija Vojinović** (Muzička akademija, Izvođačke umjetnosti, 9,68), **Aleksandar Mandić** (Pomorski fakultet, Nautika i pomorski saobraćaj, 9,58), **Marija Vlaović** (Fakultet dramskih umjetnosti, Gluma, 9,38) i **Marijana Krgović** (Biotehnički fakultet, Biljna proizvodnja, 9,02).

i pokazivali kako da savladamo cijelo gradivo. Zahvaljujem se Univerzitetu i pozivam nagrađene studente da budu pokazatelj budućim generacijama kako i šta treba raditi, te koji sistem vrijednosti treba njegovati“, poručila je Igumanović.

Miloš Barjaktarović je istakao posebno zadovoljstvo što predstavlja upravo taj značajni fakultet. „PMF stvarno smatram mjesto koje gaji izvrsnost i podstiče studente da razviju ljubav za bavljenje matematikom. Ovu nagradu shvatam kao određeno priznanje za, prije svega, ljubav koju sam svih ovih godina uložio u bavljenje ovom naukom“, rekao je Barjaktarović.

Bogdana Pantelić je zahvala dekanu, profesorima i rektoru što je imala čast da prisustvuje ovom događaju i bude nagrađena značajnim priznanjem.

„Nagrada na kraju osnovnih studija jeste jedna kruna znanja i predstavlja mi zadovoljstvo što se cjelokupno školovanje može zaokružiti ovakvom jednom pohvalom. Važno je da neko vrednuje vašu volju i želju za znanjem“, poručila je Pantelić.

Događaj je obogaćen muzičkim nastupom studentkinja Muzičke akademije UCG **Marije Vojinović**, koja je ujedno i ovogodišnja najbolja studentkinja Akademije i **Sare Dimitrijević**.

O. Đ.

(Izvor UCG/Media Biro)

REKTOR BOŽOVIĆ I MINISTAR ĐEKA
POTPISALI MEMORANDUM O SARADNJI

SUZBIJANJE RODNO ZASNOVANOG NASILJA

• UCG se dodatno obavezuje da kroz obrazovanje i podizanje svijesti širi vrijednosti dostojanstva i ljudskih prava, i jednakosti, aktivno doprinosi suzbijanju svih oblika nasilja, te jača moralne vrijednosti i poštovanje među ljudima

Rektor Univerziteta Crne Gore (UCG) prof. dr **Vladimir Božović** i ministar Ljudskih i manjinskih prava **Fatmir Đeka** (Fatmir Gjeka) su u Rektoratu UCG potpisali Memorandum o saradnji na polju rodne ravnopravnosti i suzbijanju rodno zasnovanog nasilja.

„Ovim Memorandumom UCG se dodatno obavezuje da kroz obrazovanje i podizanje svijesti širi vrijednosti dostojanstva i ljudskih prava, i jednakosti, aktivno doprinosi suzbijanju svih oblika nasilja, te jača moralne vrijednosti i poštovanje među ljudima. Na UCG kontinuirano gradimo kulturu u kojoj se poštuju prava svakog pojedinca, gdje svako ima pravo da izrazi svoje mišljenje i da se njegov glas čuje i uvažava“, izjavio je rektor Božović.

Ministar Đeka je zahvalio Univerzitetu na partnerstvu i otvorenosti za zajedničko djelovanje na unapređenju integracije principa rodne ravnopravnosti u obrazovnom sistemu Crne Gore.

„Ovaj Memorandum otvara prostor za koordinisane aktivnosti i mjere usmjerene ka rodnoj integrisanosti i uvođenju rodne perspektive u sve studentske programe. Na ovaj način, radimo na stvaranju obrazovnog okruženja koje ne samo da prepoznaje, već i aktivno podržava rodnu ravnopravnost. Univerzitet, kao najveća obrazovna institucija u zemlji, ima ključnu ulogu u oblikovanju budućih stručnjaka i stučnjakinja, lidera i liderki koji će razumjeti i primjenjivati vrijednosti jednakosti u svim aspektima društva“, saopštio je ministar.

Na osnovu potpisanog Memoranduma, planirano je da se saradnja razvija kroz izradu studija i analiza, sprovođenje projekata od zajedničkog interesa, kao i apliciranje za

domaće i međunarodne fondove. Takođe, Memorandum predviđa organizovanje foruma, debata i konferencija koji će promovisati politike ravnopravnosti i suzbijanja nasilja. Redovne konsultacije i razmjena iskustava, kao i sprovođenje edukativnih programa, dio su ovog partnerstva, što sve doprinosi jačanju saradnje.

U skladu s međunarodnim i nacionalnim pravnim okvirima, ovim Memorandumom, obje institucije potvrđuju posvećenost stvaranju društva zasnovanog na ravnopravnosti, poštovanju ljudskih prava i promociji ključnih ljudskih vrijednosti.

O aktivnostima na ovom polju, nakon potpisivanja Memoranduma, diskutovano je na sastanku na kojem su učestvovali i predstavnici Ministarstva: **Biljana Pejović**, načelnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti, i savjetnici ministra **Emin Ljuljanović** i **Martin Junčaj**. U ime UCG na sastanku su učestvovali prorektorica za internacionalizaciju UCG prof. dr **Sanja Peković**, generalna sekretarka **Neda Vuksanović** i rukovodilac Komunikacijskog i PR Centra **Lidija Lakić**.

Na sastanku je bilo riječi i o projektu „Crna Gora u susret različitostima za toleranciju, jednakost i rodnu harmoniju“ (Monte HARMONY). UCG je počeo realizaciju ovog projekta koji finansira Ambasada SAD-a u Podgorici. Cilj je unapređenje demokratskih vrijednosti Crne Gore kroz promociju tolerancije, jednakosti i inkluzivnosti putem ciljano usmjerenih inicijativa kao što su obrazovni programi, radio-nice za studente, kao i kampanje namijenjene podsticanju studentskog aktivizma u oblasti ljudskih prava.

O. Đ.

NACRT ZAKONA O VISOKOM OBRAZOVANJU

USKLAĐIVANJE SA POTREBAMA TRŽIŠTA RADA

- Definirano je da se studijski programi realizuju kao dodiplomski, postdiplomski i doktorski. Predviđeno je da se uvede fleksibilan model studija gdje bi se dodiplomske realizovale u trogodišnjem trajanju, postdiplomski kao jednogodišnji ili dvogodišnji studijski programi, dok bi doktorske studije, kao i do sada, bile trogodišnje
- Neđeljko Rudović: Medijska strategija 2023–2027 postavila temelje za sistemsko rješavanje izazova kada govorimo o medijskoj pismenosti u dijelu koji nas najviše zanima, a to je borba protiv dezinformacija i manipulacija

Unapređenje kvaliteta u visokom obrazovanju, usklađivanje obrazovanja s potrebama tržišta rada, unapređenje praktične nastave, statusa akademskog osoblja, upisne politike, kao i stvaranje konkurentnog kadra na tržištu rada, izmjene su postojećih rješenja navedene u Nacrtu zakona o visokom obrazovanju. Na okruglim stolovima, održanim na tu temu u prethodnom periodu učestvovali su brojni predstavnici

akademske zajednice, civilnog sektora, kao i eminentni stručnjaci iz oblasti obrazovanja. Bila je to prilika za razmjenu mišljenja s ciljem da se kroz konstruktivan dijalog dođe do novog zakonskog predloga koji će, u najvećoj mjeri, zadovoljiti sve zainteresovane strane. Kako kažu u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija, svi dostavljeni komentari na Nacrt zakona biće pažljivo razmotreni, uz nastojanje da se, sa najboljom namjerom,

prihvate oni predlozi koji mogu doprinijeti unapređenju zakonodavnog okvira u oblasti visokog obrazovanja.

Nacrtom zakona o visokom obrazovanju, definisano je da se studijski programi realizuju kao dodiplomski, postdiplomski i doktorski. Predviđeno je da se umjesto dosadašnjeg modela 3+2+3, uvodi fleksibilan model studija gdje bi se dodiplomske studije realizovale u trogodišnjem trajanju, postdiplomski

studije bi se realizovale kao jednogodišnji ili dvogodišnji studijski programi, dok bi se doktorske studije, kao i do sada, realizovale kao trogodišnje.

Zakon predviđa i uvođenje obavezne praktične nastave u obimu od najmanje 30 ECTS kredita po studijskom programu dodiplomskih studija. Studijski program mora da sadrži praktičnu nastavu, kao i ishode učenja za naučnu oblast kojoj pripada studijski program,

odnosno kompetencije za obavljanje djelatnosti.

Propisano je da osnovni ispitni rokovi budu januarski, junski i septembarski. U septembarskom ispitnom roku student ima pravo da polaže sve ispite i predispitne provjere (kolokvijumi i završni ispiti) koje je prijavio u toj studijskoj godini, a koje nije polagao ili položio u januarskom, odnosno junskom roku, u skladu sa posebnim aktom ustanove.

Ministarstvo
prosvjete, nauke
i inovacija

OROČENO ZAVRŠAVANJE STUDIRANJA

Po prvi put je propisan rok za završetak studija, odnosno da status studenta prestaje ako student ne završi studijski program u roku koji je dvostruko duži od vremena predviđenog za trajanje studijskog programa, ne računajući vrijeme mirovanja statusa studenta u skladu sa statutom ustanove.

U cilju obezbjeđivanja samostalnosti i objektivnosti rada Agencija za obezbjeđivanje kvaliteta visokog obrazovanja, predviđene su značajne izmjene u okviru kojih je predviđeno uspostavljanje organa Agencije: upravnog odbora, direktora i akreditacionog odbora. Stručno tijelo Agencije će biti akreditacioni odbor, čija će nadležnost biti odlučivanje i donošenje odluka o svim najznačajnijim pitanjima koja se odnose na akreditaciju/reakreditaciju, kao i obezbjeđivanje i unapređenje rada i kvaliteta ustanova visokog obrazovanja.

Predloženim Nacrtom zakona bliže se definišu uslovi za osnivanje ustanova visokog obrazovanja, obavljanje djelatnosti van sjedišta ustanove, odnosno da ustanova visokog obrazovanja ne može imati podružno odjeljenje van sjedišta ustanove.

Takođe, predloženim tekstom zakona bliže se definiše zabrana rada ustanove, kao i razlozi za ukidanje ustanove i studijskog programa.

Jedna od novina koja je predložena je nadležnost Savjeta za visoko obrazovanje da daje mišljenje o akademskim zvanjima lica koja nisu birana u skladu sa uslovima i kriterijumima za izbor u akademska zvanja Crne Gore.

STUDENTI TRAŽE PRELAZNO RJEŠENJE ZA ONE KOJI STUDIRAJU PO AKTUELKOM MODELU

Nacrt zakona o visokom obrazovanju ne nudi prelazno rješenje za studente koji studiraju po aktuelnom modelu, a problem je i to što nisu uvedena dva dodatna ispitna roka. To je poruka predstavnika **Studentskog parlamena Univerziteta Crne Gore (SPUCG)**.

Studentkinja povjerenica UCG Zerina Kardović istakla je da su predanim radom, za buduće generacije studenata, izdejsvovali novi model studija koji će biti u potpunosti usklađen sa potrebama tržišta rada. „Model je 3+1+1+3 ili 3+2+3 uz mogućnost opredjeljenja univerzitetskih jedinica. Studenti neće biti u obavezi da upisuju i pohađaju master studije, da pišu i brane master rad kako bi bili kvalifikovani na tržištu rada kao visokoškolci“, objasnila je Kardović.

Praktična nastava je, kako je rekla, redefinisana, postavljena na drugi način u obimu od 30 ECTS kredita, za razliku od prethodnog oblika od 25 procenata.

„Treba da bude realizovana na način koji je usklađen sa potrebama lica s invaliditetom. U prethodnom periodu, praktična nastava je takođe bila obavezna, ali se nadamo da ćemo novim modelom postići veće uspjehe. Smatramo da se definisanjem pratkične nastave na ovaj način stvaraju uslovi za dosljedno postizanje i ostvarenje ove obaveze kroz njenu razradu prilikom akreditacije studijskih programa, ali i efikasnom kontrolom realizacije i sa njenim jasnijim ishodima“, kazala je Kardović.

Prepoznato je, kako je dodala, pravo na obavljanje studentskih poslova, a Studentski parlament se, kako je podsjetila, godinama zalaže za uspostavljanje studentskog servisa u Crnoj Gori, kao i za usvajanje zakona o obavljanju studentskih poslova.

„Prepoznato je i pravo ustanova visokog obrazovanje da oforme centre za posredovanje u obavljanju studentskih poslova, što predstavlja veoma značajan korak u zaokruživanju ove priče koja je za studente od izuzetnog značaja. Sa nestrpljenjem očekujemo i usvajanje Zakona o obavljanju studentskih poslova, čime bi se ostvarili preduslovi za, nadamo se, uspješan početak ove priče“, vjeruje Kardović.

Generalni sekretar SPUCG Vedran Vujisić rekao je da, iako su se za to jasno zalagali, Nacrt zakona o visokom obrazovanju ne sadrži prelazno rješenje za

studente koji studiraju po aktuelnom modelu studija, odnosno modelu studija 3+2+3.

„I ovdje mislim na studente dvogodišnjih master studija. Ovo prelazno rješenje bi se odnosilo na to da studenti, koji studiraju po aktuelnom modelu studija, nakon što završe uspješno prvu godinu master studija i polože sve planom i programom predviđene ispite, steknu mogućnost da im se izda diploma ili uvjerenje kojim mogu dokazati da su kumulativno stekli 240 ECTS kredita, kako bi mogli izaći na tržište rada“, objasnio je Vujisić.

Model studija koji se aktuelno primjenjuje 3+2+3 pokazao se, kako je ukazao, kao izuzetno nepravedan i nekompatibilan sa tržištem rada.

„Zalagali smo se za prelazno rješenje, nadamo se da će doći do kompromisa i da će se ovo naći u prelaznim i završnim odredbama Zakona o visokom obrazovanju“, rekao je Vujisić.

On je istakao da se Studentski parlament zalagao za uvođenje dva dodatna ispitna roka, a to su aprilski i julski, međutim Nacrtom zakona zadržali su se postojeći ispitni rokovi, a to su januarski, junski i septembar-ski.

Predsjednik SPUCG Jakov Vukčević poručio je da će Studentski parlament organizovati mnoge događaje povodom zakona o visokom obrazovanju, a misija je aktivno uključivanje u proces.

„Organizovaćemo okrugle stolove, tribine, panel diskusije kako bismo okupili sve zainteresovane strane i omogućili sveobuhvatnu i transparentnu raspravu. Pozivam sve studente, akademsku zajednicu i javnost da nam se pridruže i doprinesu jako značajnoj debati kada je u pitanju budućnost visokog obrazovanja u Crnoj Gori“, poruka je Vukčevića.

Student povjerenik Pravnog fakulteta i član Skupštine SPUCG Ognjen Kovačević istakao je da je smanjena zainteresovanost za poslove pripravnika u sudovima u Crnoj Gori posljedica dugogodišnje neusklađenosti sistema visokog obrazovanje i pravosudnog sistema, zbog kojeg studenti moraju da završe osnovne i master studije u ukupnom trajanju od najmanje pet godina, odnosno u obimu 300 ECTS kredita.

„Po trenutnom modelu, student treba da završi trogodišnje osnovne studije, dvogodišnje master studije, nakon toga da polaže ispit za pripravnika u sudu i nakon svega toga stiče pravo da konkuriše za radno mjesto, za koje je predviđena zarada manja od minimalne za taj nivo kvalifikacija, a koja je sistemski utvrđena Zakonom o radu“, naglasio je Kovačević.

On smatra da treba naći prelazno rješenje, odnosno da se studentima, koji su upisani po modelu studiranja 3+2+3, stvore uslovi da budu konkurentni na tržištu rada.

O. Đ.

DELEGACIJA UNIVERZITETA CRNE GORE U POSJETI KINI

RAZMJENA STUDENATA I AKADEMSKOG OSOBLJA

• Delegacija koju je predvodio rektor prof. dr Vladimir Božović posjetila je Institut za vještačku inteligenciju u Šangaju i upoznala se sa najnovijim istraživanjima i tehnologijama u ovoj oblasti. Bili su gosti i kineskih kompanija Alibaba Kloud i Hikvižn u Handžou

Delegacija Univerziteta Crne Gore (UCG), predvođena rektorom prof. dr **Vladimirom Božovićem**, posjetila je Šangaj Jiao Tong Univerzitet u Šangaju, gdje su razgovarali o potencijalnoj saradnji u cilju unapređenja akademske veze i promovisanja međunarodne saradnje.

Tokom sastanka razmatrane su mogućnosti za razmjenu studenata i akademskog osoblja, te je iskazana spremnost domaćina da se u najkraćem roku obezbijedi potpisivanje memoranduma o saradnji.

Božović je predstavio najznačajnije projekte i aktivnosti na UCG, sa posebnim akcentom na studijske

programe na engleskom jeziku koji otvaraju vrata mnogobrojnim stranim studentima. Rektor je istakao važnost međunarodne saradnje, te izrazio nadu da će ova posjeta doprinijeti nastajanju novih projekata i inicijativa između ova dva Univerziteta.

Diskutovalo se i o strategijama za poboljšanje vidljivosti i reputacije univerziteta na međunarodnoj akademskoj sceni.

Delegacija je takođe posjetila Institut za vještačku inteligenciju unutar kampusa i upoznala se sa najnovijim istraživanjima i tehnologijama u ovoj oblasti. Inače, ovaj institut je poznat po svojim inovativnim pristupima i značajnim

doprinosima razvoju vještačke inteligencije.

Ova posjeta predstavlja značajan korak ka jačanju akademskih odnosa između UCG i Šangaj Jiao Tong Univerziteta, a očekuje se da će rezultirati konkretnim sporazumima i aktivnostima u skorijem periodu.

Delegacija iz Crne Gore bila je gost i kineske kompanije Alibaba Kloud (Cloud) i Hikvižn (Hikvision) u Handžou (Hangzhou), u okviru jačanja saradnje u oblasti tehnologije i inovacija. Posjete je organizovao Institut Konfucije na UCG, sa ciljem razmjene znanja i iskustava, kao i uspostavljanja potencijalnih partnerstava u

istraživačkim i obrazovnim projektima.

Tokom sastanaka predstavnici kompanija su detaljno predstavili svoje proizvode i projekte, uključujući inovacije u oblasti cloud computing-a, vještačke inteligencije i IoT, sa posebnim akcentom na njihovu primjenu u različitim oblastima. Inače, Alibaba Cloud, kao vodeći provajder cloud usluga u Aziji, rangiran je među četiri najuspješnija u toj oblasti na svjetskom tržištu. Hikvižn, kao globalni lider u video nadzoru, predstavio je svoja napredna AIoT rješenja, koja omogućavaju integraciju pametnih tehnologija u različitim industrijama, uz mogućnosti

korišćenja naprednih algoritama za analizu podataka.

Rektor Božović izrazio je zahvalnost domaćinima na srdačnom prijemu i otvorenosti za saradnju, te ukazao na značaj praćenja razvoja primjene najnovijih inovacija i tehnoloških rješenja, naglašavajući potrebu za kontinuiranim prilagođavanjem obrazovnog sistema savremenim trendovima. Takođe, ukazao je na značaj saradnje između visokoobrazovnih institucija i najvećih tehnoloških kompanija, koja može doprinijeti razvoju i unapređenju pametnih servisa u obrazovne i istraživačke svrhe.

O. Đ.

OBJAVLJEN KONKURS ZA UČEŠĆE U „STUDENTSKOJ LJETNJOJ ŠKOLI CERN 2025“ USAVRŠAVANJE IZ OBLASTI FIZIKE ČESTICA, INŽENJERINGA I RAČUNARSTVA

- Škola obuhvata teoretsku obuku, učešće na radionicama, seminarima, izložbama kao i eksperimentalni rad

Na osnovu Sporazuma između Vlade Crne Gore i Evropske organizacije za nuklearna istraživanja (CERN) o naučnoj i tehničkoj saradnji u oblasti visokoenergetske fizike, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija objavilo je konkurs za učešće u „Studentskoj ljetnjoj školi CERN 2025“.

Ta škola održava se svake godine u trajanju od 8 do 13 nedjelja tokom jula i avgusta i obuhvata teoretsku obuku, učešće na radionicama, seminarima, izložbama kao i eksperimentalni rad.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija podržaće određeni broj kandidata (u odnosu

na konačnu rang listu u okviru procesa nacionalne selekcije), nakon čega će CERN izvršiti finalnu selekciju i u saradnji sa Ministarstvom, finansirati kandidate sa pravom učešća u programu.

Najbolji crnogorski studenti imajuće priliku da se uključe u svakodnevni rad CERN-ovih velikih istraživačkih timova koji realizuju interdisciplinarna istraživanja, prate predavanja iz oblasti fizike čestica, inženjeringa i računarstva, posjete laboratorije i postrojenja, kao i koriste opremu kojom raspolaže ova organizacija, učestvuju na radionicama s naučnicima koji su lideri u svojim oblastima istraživanja.

Kandidat mora da bude crnogorski državljanin, da ima bečelor ili master diplomu iz oblasti fizike, inženjerskih nauka, računarskih nauka, matematike, da do sada nije učestvovao na ovoj ili sličnim školama i programima koje organizuje CERN, odnosno da u prethodnom periodu nije bio angažovan u CERN-u u periodu dužem od tri mjeseca i da odlično poznaje engleski jezik (minimum nivo B2), dok je znanje francuskog jezika poželjno.

Ukoliko kandidat očekuje da će steći diplomu bačelora do početka programa „Studentska ljetnja škola CERN 2025“,

Konkurs za učešće u Programu

takođe ima pravo učešća na konkursu.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija i CERN pokriće

troškove boravka i smještaja za vrijeme trajanja škole i zdravstveno osiguranje.

O. Đ.

ELEKTROTEHNIČKI FAKULTET UNIVERZITETA CRNE GORE

DR MIHAILO MICEV DOBITNIK DUNAVSKE NAGRADE ZA MLADE NAUČNIKE IZ CRNE GORE

- Priznanje dodjeljuje austrijsko Ministarstvo za obrazovanje, nauku i istraživanje i Institut za Dunavsku regiju i Centralnu Evropu najboljim mladim naučnicima iz svih zemalja dunavskog regiona

Ovogodišnji dobitnik **Dunavske nagrade za mlade naučnike iz Crne Gore** je saradnik u nastavi Elektrotehničkog fakulteta (ETF) Univerziteta Crne Gore (UCG) **dr Mihailo Micev**. Priznanje mu je dodijeljeno za izvanredne naučne doprinose, istraživačka i akademska postignuća.

Tu nagradu dodjeljuje austrijsko Ministarstvo za obrazovanje, nauku i istraživanje i Institut za Dunavsku regiju i Centralnu Evropu najboljim mladim naučnicima iz svih zemalja dunavskog regiona pa je to priznanje ostvarilo još njih 12 iz Austrije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Češke, Njemačke, Mađarske, Moldavije, Rumunije, Srbije, Slovačke, Slovenije i Ukrajine.

Dunavska nagrada za mlade naučnike datira od 2011. godine u namjeri da se oda počast osobama sa izvanrednim postignućima u naučnoj djelatnosti i rezultatima, u cilju unapređenja vidljivosti naučne zajednice u regionu.

Mihailo Micev je rođen u Podgorici, gdje je završio osnovnu i srednju školu. Na ETF-u UCG završio je osnovne, specijalističke, magistarske i doktorske studije. Kao student, dobitnik je nagrada i stipendija Crnogorske akademije nauka i umjetnosti (CANU), Inženjerske komore Crne Gore, Regionalnog vodovoda, glavnog grada Podgorice, kao i plakete UCG. Od februara 2019. godine je angažovan, kao saradnik u nastavi na ETF-u (UCG). CANU mu je 2022. godine dodijelila nagradu za izvanredna dostignuća u nauci, kao

mladom naučniku. Kao autor ili koautor objavio je 20 radova u renomiranim časopisima indeksiranim na SCI listi, a takođe je učestvovao i na brojnim međunarodnim konferencijama.

O. Đ.

SARADNJA MAŠINSKOG FAKULTETA U NAUČNO-TEHNOLOŠKOG PARKA

RAZVITI VJEŠTINE POTREBNE TRŽIŠTU RADA

- Cilj sastanka je bio i otvaranje novih mogućnosti kroz zajedničko korišćenje infrastrukture i ljudskih resursa, kako bi se studentima omogućilo praktično i savremeno obrazovanje

Naučno-tehnološki park Crne Gore (NTP) ugostio je delegaciju Mašinskog fakulteta Univerziteta Crne Gore (UCG), koju je predvodio dekan prof. dr **Radoje Vujadinović**. Povod susreta bio je razvoj saradnje dvije institucije s fokusom na animiranje mladih za visokotražene istraživačke oblasti i programe Mašinskog fakulteta poput mehatronike, robotike, energetske efikasnosti i bezbjednosti u saobraćaju. Cilj sastanka je bio i otvaranje novih mogućnosti kroz zajedničko korišćenje infrastrukture i ljudskih resursa, kako bi se studentima omogućilo praktično i savremeno obrazovanje, te razvile vještine potrebne tržištu rada i budućim inovatorima.

Direktorica NTP-a mr **Valentina Radulović** predstavila je ključne mogućnosti NTP i istakla značaj programa SkillsUp, osmišljenog da

podstakne preduzetnički duh kod mladih.

„Spremni smo da naučno-istraživački kapaciteti i laboratorije UCG, posebno Mašinskog fakulteta, postanu baza za razvoj inovativnog načina razmišljanja kod mladih“, istakla je dr **Srna Sudar**, direktorica Kancelarije za transport tehnologija (TTO) u NTP.

Programski menadžer NTP-a mr **Radoje Drobnjak** naglasio je važnost kvaliteta obrazovanja: „Zajedničkim naporima možemo motivirati mlade da steknu vještine koje će im omogućiti bolje zapošljavanje, a tržištu rada osigurati kvalitetan kadar.“

Ova posjeta označava novi korak ka povezivanju akademske zajednice UCG i poslovne zajednice u cilju osnaživanja mladih, razvoja inovacija i unapređenja konkurentnosti crnogorske privrede, saopšteno je iz NTP-a.

O. Đ.

ZAVOD ZA UDŽBENIKE I NASTAVNA SREDSTVA – PODGORICA DOBIO SPECIJALNU NAGRADU BELMA ZA NAJBOLJI EVROPSKI UDŽBENIK

INTERDISCIPLINARNO ISKUSTVO PRILAGOĐENO RAZLIČITIM STILOVIMA UČENJA

• Čitanke iz Crne Gore ocijenjene su kao inovativan set udžbenika koji pobuđuje ljubav prema čitanju, promoviše humanost, empatiju i toleranciju, uvećava motivaciju i efektno povezuje književnost sa drugim umjetnostima. Kao poseban kvalitet istaknuto je njihovo interdisciplinarno iskustvo prilagođeno različitim stilovima učenja i mogućnostima učenika. Neđeljko Rudović: Medijska strategija 2023–2027 postavila temelje za sistemsko rješavanje izazova kada govorimo o medijskoj pismenosti u dijelu koji nas najviše zanima, a to je borba protiv dezinformacija i manipulacija

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica dobio je Specijalnu nagradu BELMA (Best European Learning Materials Awards) za najbolji evropski udžbenik. Ovo priznanje zavrijedio je set čitanke za prva tri razreda srednjih stručnih škola.

Autori nagrađenih udžbenika za prvi i drugi razred su **Svetlana Kalezić-Radonjić**, **Svetlana Jovetić-Koprivica** i **Radoman Čečović**, a urednica je **Nađa Durković**. U autorskom timu Čitanke za treći razred su Svetlana Kalezić-Radonjić, Svetlana Jovetić-Koprivica i **Miroslav Minić**, a urednica je **Lida Vukmanović-Tabaš**.

Frankfurtski sajam, Međunarodna asocijacija za istraživanje udžbenika (ARTEM) i Evropsko udruženje za istraživanje udžbenika (EEPG) dodjeljuju ovo značajno priznanje već jednu deceniju za najkvalitetnija i najkreativnija izdanja evropskih udžbenika. Nagrada je uručena na Frankfurtskom sajmu.

Kako je istaknuto u saopštenju žirija, ove godine konkurencija je bila veoma jaka. Nominovano je 60 udžbenika od 27 izdavača iz 18 evropskih država, a prvi put su u konkurenciji bili radovi iz Crne Gore i Kosova. U uži krug ušlo je 30 udžbenika, a najveća konkurencija bila je u trećoj kategoriji, u kojoj se 15 udžbenika borilo za ovo visoko priznanje. Svi udžbenici iz ove kategorije bili su izuzetnog kvaliteta.

Čitanke iz Crne Gore ocijenjene su kao inovativan set udžbenika koji pobuđuje ljubav prema čitanju, promoviše humanost, empatiju i toleranciju, uvećava motivaciju i efektno povezuje književnost sa drugim umjetnostima. Kao poseban kvalitet istaknuto je njihovo interdisciplinarno

iskustvo prilagođeno različitim stilovima učenja i mogućnostima učenika.

DA SVAKI PROJEKAT BUDE KVALITETAN I PRIHVAĆEN

Urednica Lida Vukmanović-Tabaš ističe da je zadovoljstvo biti u timu koji je osvojio specijalnu nagradu BELMA.

„U svom radu, mi urednici želimo i nastojimo da svaki projekat koji pratimo bude kvalitetan i prihvaćen u učionici, kako od učenika, tako i od nastavnika. Kad su u pitanju čitanke za srednje stručno obrazovanje, potvrda o kvalitetu stigla je od prestižnih međunarodnih institucija, čime se možemo svi ponositi“, kaže ona i ukazuje da proces izrade udžbenika traje dugo.

„Sklapanju ugovora prethode rad na materijalu kojim se učestvuje na konkursu, pregled i odobrenje recenzentske komisije. Nakon toga slijedi rad na materijalu u samom Zavodu: urednički pregled i komentari, lektura, dizajn, ilustrovanje, grafičko oblikovanje, korektura i ponovo pregled recenzenata, nakon čega je materijal spreman za slanje

na odobrenje Nacionalnom savjetu. U tom procesu ima i naslaganja, polemisanja, različitih pristupa, ali dogovorom i zajedničkim ciljem da se dobije dobar materijal, te se prepreke prevazilaze“, objašnjava urednica Vukmanović-Tabaš.

OGROMAN KORAK KA PRAVEDNOSTI OBRAZOVANJA

Urednica Nađa Durković ističe da je veoma ponosna na specijalnu nagradu BELMA koja je dodijeljena čitankama za srednje stručno obrazovanje.

„Prvo, te čitanke su, u crnogorskom kontekstu, ogroman korak ka pravednosti obrazovanja. Kada jedan udžbenik bude namijenjen velikoj populaciji učenika koji u najvećem broju imaju dodir sa umjetnošću u školskim programima isključivo preko književnosti, čitanka u kojoj su brojni linkovi prema ostalim umjetnostima trebalo bi da snažno obogaćuje njihovu duhovnost. Od te činjenice smo pošli kada je započeo rad na Čitanci s elementima teorije književnosti za prvi razred srednjih stručnih škola. Poštujući tri predmetna programa,

unosili smo niz segmenata koji bi omogućili profesorima da prošire i prodube opseg tumačenja fenomena književnosti. Tako smo u Čitanci za prvi razred dodali pjesmu slavne nobelovke Vislave Šimborske, tekst o čitanju Aleksandra Genisa, odlomke indijskih spjevova „Mahambharata“ i „Ramajana“, pjesme Rumija i Josifa Brodskog. U Čitanci za drugi razred nalaze se pjesme Vilijama Blejka i Đakoma Leopardija, romani Denija Geđa i Halida Hoseinija. Sličan koncept nastavljen je u Čitanci za treći razred koji je uređivala kolegica Lida Vukmanović-Tabaš, pa se u njoj našla Mala antologija modernog ženskog pjesništva i mini enciklopedija Film – umjetnost pokretnih slika.

Dakle, u sve tri čitanke korišćen je jedinstven metodski postupak pripreme za čitanje, toka samog čitanja, razumijevanja pročitano, tumačenja i provjere utiska o književnom djelu“, ističe Nađa Durković i dodaje da je značajno pomenuti da je nastanak Čitanke sa elementima teorije književnosti prvi put u istoriji nastanka udžbenika za reformu obrazovanja od 2000. u Crnoj Gori pratio razrađen monitoring. Naime, dio sadržaja je umješno u nastavi provjerila profesorica **Jelena Manojlović** iz Srednje stručne škole u Bijelom

Polju. Povratne informacije pomogle su da se u daljem radu koriguje i iznijansira prije svega metodička komponenta čitanke, a zahvalnost duguju recenzentima za svaku korisnu sugestiju.

„Rad sa autorima bilo mi je jedno od najljepših profesionalnih iskustava. Znanje, posvećenost, strpljenje, smisao za timski rad, ljubav prema književnosti, ogromno povjerenje, samo su neke od osobina koje su demonstrirali, a upravo one takve nešto veliko čine vidno različitim od prosječnog. I eto, to se u jednoj strogoj provjeri kvaliteta koju je procjenjivao žiri za nagradu BELMA isplatilo.

I sadržajna strana nagrađenih čitanke, i uslužnost za korisnike kojima je namijenjena, i mogućnosti za različite stilove učenja učenika, i podrška njihovim različitim interesovanjima i njihovoj kreativnosti, kao i konzistentnost u vođenju učenika kroz različite segmente čitanke..., sve to je visoko ocijenjeno i zaslužilo je ovu nagradu za treću kategoriju u kojoj je konkurencija bila najoštrija“, naglašava urednica Durković, i zaključuje: „Najviše me obradovala konstatacija žirija da naše čitanke promovišu empatiju, toleranciju, multikulturalnost, multiperspektivnost i inkluzivnost“.

Lj. V.

PROMOVISANA KNJIGA DNEVNICI LAKIH PROSTORA NEDŽADA IBRAHIMOVIĆA

MELANŽ NARATIVNOG, POETSKOG, DISKURZIVNOG I MEMOARSKOG IZRAZA

- Nađa Durković: Knjiga ima šest cjelina koje su inventivno nazvane: Kuća je tamo gdje boli, Stvorovi u tapetama, Sakaremba, Čisanje, Knjiga snimanja i Želja
- Nedžad Ibrahimović: S godinama se javlja potreba za preispitivanjem sopstvenog identiteta i odnosa prema „majčinom“ i „očevom jeziku“
- Janko Ljumović: Dnevnici lakih prostora su savršena knjiga, knjiga studija slučaja za temu socio-kulturnog lanca književnosti u jednoj zajednici, društvu ili državi, kao i pitanje kvaliteta i standarda svakog njegovog pojedinačnog segmenta

U Galeriji „Risto Stijević“ u Podgorici promovisana je knjiga *Dnevnici lakih prostora* **Nedžada Ibrahimovića** koju je objavio Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica.

Urednica knjige **Nađa Durković** istakla je da je Ibrahimović poput Pola Valerija u *Dnevniciima lakih prostora* napravio melanž (mješavinu) narativnog, poetskog, diskurzivnog i memoarskog izraza. Ona je ovo djelo opisala kao jednu „naoko laganu, u suštini složenu igru: usporavanja, ubrzavanja, zastoja, naoko grubih rezova, poziva i odziva“.

Prema njenim riječima, knjiga ima šest cjelina koje su inventivno nazvane: *Kuća je tamo gdje boli, Stvorovi u tapetama, Sakaremba, Čisanje, Knjiga snimanja i Želja*.

Autor Ibrahimović je govorio o značaju jezika i kulture u životu svakog pojedinca i želji za savršenom komunikacijom, ukazujući da se s godinama javlja potreba za preispitivanjem sopstvenog identiteta i odnosa

prema „majčinom“ i „očevom jeziku“.

„Ulazeći u godine čovjek počne razmišljati o svom životu i o tome šta bi bilo da nije pisao“, istakao je on, objašnjavajući da otac predstavlja kulturu, norme i obzire, dok majka simbolizuje biološku vezanost i ljubav.

Ibrahimović je takođe naglasio potrebu za povratkom na senzitivno polje „majčina jezika“, navodeći da je: „Sve postalo naopako onog momenta kada su prestali da nam čitaju prije spavanja. Kada smo morali sami ući u tekst... Zamislite da nikad niste bili primorani naučiti slova? Zamislite da znate da slušate? Pažljivo i duboko slušati druge? Trebalo je ostati na slikama (altamirskim), na zvucima, bojama i dodirima...“

Profesor na Fakultetu dramskih umjetnosti na Cetinju **Janko Ljumović** govorio je o ovoj knjizi iz perspektive čitaoca.

„Dnevnici lakih prostora Nedžada Ibrahimovića spajaju ili kolažiraju različite tekstualne sadržaje koje žanrovski

određujemo i prepoznavamo kao segmente eseja, poezije, kratke priče, memoara, ili dnevnika kao autobiografskog djela. Na uzbudljiv način čitamo naslove tih pojedinačnih segmenata. Mnoštvo naslova koji bez obzira da li referišu na velike ili male teme/ideje/dileme u tako malom broju napisanih karaktera daju jasan stav ili stanovište i poziv su čitaocu za kreativan i uzbudljiv dijalog unutar javnog i privatnog diskursa“, istakao je on.

Prema njegovim riječima, takvim spajanjem u tradiciji montaže, kao jedne od najznačajnijih tekovina umjetnosti XX vijeka, primijenjenoj i avangradnoj umjetnosti i filmu, dobijamo stav da sve ono što je raščlanjeno mora biti sakupljeno, što predstavlja prvi aspekt knjige.

„Drugi aspekt je pitanje koliko toga nećemo pročitati ili koliko toga neće biti napisano? Ili koliko toga napisanog

je zapravo kontaminirano velikim idejama, a ne prolaznošću i stvarima koje se iz generacije u generaciju zaboravljaju“, ukazao je Ljumović, dodajući da je treći aspekt čitanja duhovitost koja prožima knjigu.

„Dnevnici lakih prostora su savršena knjiga, knjiga studija slučaja za temu socio-kulturnog lanca književnosti u jednoj zajednici, društvu ili državi, kao i pitanje kvaliteta i standarda svakog njegovog pojedinačnog segmenta“, naglasio je on.

Nedžad Ibrahimović je završio Pedagoški fakultet u Osijeku i televizijske studije na Media-akademiji u Hilversumu (Holandija).

Objavio knjige pjesama *Mala povijest smrti i pisanja* (2016), *Obiteljske i druge strašne pjesme* (2021) i *Ljubavne i druge strašne pjesme* (izbor iz poezije). Knjiga pjesama *Obiteljske i druge strašne pjesme* proglašena najboljom knjigom pjesama u

regiji (nagrade *Risto Ratković i Avdina okarina*) u 2021. godini. Objavio je romane *Inkapsulirana tijela* (Buybook, Sarajevo, 2014), *Kuća Theodore K* (Fraktura, Zagreb, 2019) i *Inkapsulirane duše* (Gradska biblioteka Zenica 2021), knjigu putopisnih eseja *O poeziji, pticama i drugim varkama* i knjigu filmskih eseja *Bosanske filmske naracije, dokumenti o raspadu* (2012).

Za Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Crne Gore napisao knjigu o tumačenju savremene poezije (*Či)talac lirске pjesme*. Dopunjeno izdanje objavljeno je i u izdanju Meandarmedia u Zagrebu.

Utemeljivač je i glavni i odgovorni urednik časopisa za kritiku i umjetnost teorije *Razlika/Difference*. Bio je predsjednik PEN Centra BiH. U Sijetlu na univerzitetu predavao je Južnoslavenski film i Južnoslavensku književnost.

Lj. V.

ZAVOD ZA UDŽBENIKE DOBIO NAGRADU NA SAJMU KNJIGA U TIRANI

POTVRDA KVALITETA CRNOGORSKOG IZDAVAČA

- Ovo je jedanaesti put da Zavod nastupa na tiranskom sajmu, na kojem se ove godine predstavilo 90 izlagača iz raznih zemalja

Na nedavno završenom 27. Međunarodnom sajmu knjiga u Tirani, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica nagrađen je vrijednim priznanjem. Nagrada Zavodu dodijeljena je za izuzetno kvalitetno predstavljanje albanskih autora u udžbenicima i publikacijama koje objavljuje ova izdavačka kuća.

S obzirom na to da Zavod već decenijama objavljuje djela iz oblasti vanudžbeničke

literature, kao i udžbenike za đake koji nastavu pohađaju na albanskom jeziku u Crnoj Gori, dobiti ovakvo priznanje na vodećoj smotri književnog stvaralaštva u Albaniji, na sajmu knjiga u Tirani, izuzetan je uspjeh i predstavlja potvrdu kvaliteta Zavodovih izdanja, ali i napora ove ustanove da povezuje obrazovanje i kulturu dvije zemlje – Albanije i Crne Gore.

Ovo je jedanaesti put da Zavod nastupa na tiranskom

sajmu, na kojem se ove godine predstavilo 90 izlagača iz raznih zemalja.

U okviru Zavodovog nastupa, pored ostalih izdanja, sajamskoj publici predstavljeno je najnovije izdanje crnogorske kuće na albanskom jeziku. Radi se o knjizi uglednog albanskog pisca **Stefana Čapali-kua** „Anđeo u fraku“.

Iz Zavoda podsjećaju da je urednik za izdanja na albanskom jeziku, **Dimitrov**

Popović, ovog ljeta nagrađen prestižnom nagradom za prevodilaštvo, koju dodjeljuje Univerzitet u Teksasu. I ova nagrada je pokazatelj kvaliteta Zavodovih izdanja na albanskom jeziku.

Na kraju, valja podsjetiti da je Zavodu za udžbenike na ovogodišnjem Sajmu knjiga u Frankfurtu uručena prestižna nagrada „Belma“, koja se dodjeljuje za izuzetan kvalitet udžbenika, kada su

nagrađene čitanke za srednje stručne škole.

„Ovo su samo neke od nagrada koje smo dobili ove godine i one svjedoče o tome da je ovo jedna izuzetno uspješna poslovna godina za našu instituciju. Sve to je i dodatni podstrek za nas da nastavimo sa kvalitetnim izdanjima i u godinama pred nama“, kazali su iz Zavoda.

N. N.

U SUSRET NJEGOŠEVOM DANU ODRŽANO KNJIŽEVNO VEČE „USPENIJE LJUDSKOSTI“

LUČA CRNOGORSKE I PANSLAVISTIČKE KULTURNE BAŠTINE

- Prof. dr Vesna Vukićević-Janković: Njegoševi tekstovi nadživljavaju generacije i zahvaljujući malom broju artefakata omogućavaju jednom segmentu prošlosti aktivno cirkulisanje i stalno prisustvo
- Irena Ivanović: Njegoš je prvi put zastupljen u osnovnoj školi u VII razredu kada se kao kanonski tekst obrađuje odlomak „Vojvoda Draško u Mlecima“
- Andrijana Delečić-Milačić: Pogrešna predznanja o Njegošu predstavljaju ozbiljnu prepreku za „otvaranje vrata“ njegovom stvaralaštvu, a na nastavnicima je da isprave te predrasude
- Snežana Radusinović: Ranije generacije imale su prvi kontakt sa Njegošem kroz usmeno predanje i to je olakšavalo pristup njegovim djelima tokom srednje škole

U susret Njegoševom danu, crnogorskom prazniku kulture, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica (ZUNS) organizovao je u centralnoj knjižari u Ulici Novaka Miloševa književno veče „Uspenije ljudskosti“.

Prof. dr **Vesna Vukićević-Janković**, autorka knjige „Njegošev poetski univerzum“ koju je objavio ZUNS, istakla je da su Njegoševi tekstovi u punom smislu tekstovi kulture, te da upravo oni osvjedočavaju svoju egzistenciju kroz otpornost na uspone i padove društvenog ukusa.

„Oni nadživljavaju generacije i zahvaljujući malom broju artefakata omogućavaju jednom segmentu prošlosti aktivno cirkulisanje i stalno prisustvo“, navela je ona.

Prema njenim riječima, još uvijek njeošologija nije ispitala posljednju riječ kada je u pitanju kompleksnost djela i ličnosti Petra II Petrovića Njegoša koji je, kazala je, svojim postojanjem označio kratak segment crnogorske istorije (1813–1851), a svojom se vrijednošću ustoličio kao neprikosnovena luča crnogorske ali i panslavističke kulturne baštine.

„Bogatstvo Njegoševog poetskog opusa ogleda se i do kraja spoznaje u značenjima koja su sadržana u njegovom cjelokupnom poetskom stvaralaštvu, jer nam tako postaju vidljiviji putevi generisanja poetskog teksta – od slojevitih uticaja folklorne, mitološke i umjetničke imaginacije do osobene poetske inventivnosti. Na taj način predočava nam se čitav semantički univerzum koji se dalje postavlja kao osnova za temeljnija razmatranja poetskih vrijednosti Njegoševog djela“, naglasila je Vukićević-Janković.

U SKLADU SA UZRASTOM UČENIKA

Mr **Irena Ivanović** govorila je o tome koliko je Njegoš zastupljen u predmetnom programu za Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost, koji su, kako je navela, pripremali eminentni stručnjaci (profesori univerziteta, ugledni stručnjaci iz Zavoda za školstvo i Zavoda za udžbenike, kao i ugledni praktičari – pedagozi, psiholozi i nastavnici), te da je prilagođen uzrastu, kulturnom i životnom iskustvu učenika/učenica.

Predmetni program za CSBH jezik i književnost, kazala je, profesionalno je usmjeren združivanjem naučnih, teorijskih saznanja i pozitivnih praktičnih iskustava nastavnika/ca, te se tako funkcionalno primjenjuje u jedinstvu teorije i prakse, a u isto vrijeme u hodu nadograđuje i dopunjuje novim saznanjima i iskustvima kojima se uspostavlja kvalitet nastavnog procesa. Predmetni program je sačinjen od nastave jezika i nastave književnosti, a nastava književnosti obuhvata: čitanje i interpretaciju književnoumjetničkih tekstova po ugledu na čitanje i usvajanje književnoteorijskih pojmova.

Prema njenim riječima, u predmetni program Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost dodati su pored kanonskih (obaveznih), prema određenim kriterijumima, i tzv. predloženi tekstovi koje nastavnik može da bira, ali ga taj spisak ne obavezuje, ne ograničava, jer može izabrati neki drugi prikladan tekst koji nije na spisku.

Ivanović je navela da je Njegoš prvi put zastupljen u osnovnoj školi u VII razredu kada se kao kanonski tekst obrađuje odlomak „Vojvoda Draško u Mlecima“, te da učenici, s obzirom na resurs literarno-estetskih doživljaja u odnosu na dotad pročitano, kao i resurs stečenih znanja iz oblasti teorije književnosti, mogu da razumiju njegov smisao i suštinu. Oni su već osposobljeni da sažimaju tekstove, izdvajaju i klasifikuju najbitnije, svojim riječima interpretiraju pročitano, čitalački stav argumentuju korišćenjem teksta, te da emocionalno doživljavaju književno djelo, ostvarujući stvaralačku, ali prije svega estetsku komunikaciju. U VIII razredu obavezno se obrađuje „San Vuka Mandušića“, a predloženi tekst je „Pjesma o Stambolu“. U IX razredu predloženi tekstovi su Monolog vladike Danila/Monolog Igumana Stefana.

U II razredu srednje škole učenici se bave slojevitom strukturom „Gorskog vijenca“ u sklopu romantizma primjenom

nauke o književnosti na različitim nivoima. U IV razredu srednje škole, u korpusu djela klasične književnosti, pored obavezne pjesme „Noć skuplja vijeka“, predložen je odlomak iz „Luče mikrokozme“ (Posveta).

Irena Ivanović se posebno osvrnula na to kako približiti „San Vuka Mandušića“ generacijama koje žive u „vremenu kulturne industrije kada se podstiče nekritički optimizam, gledaju rijaliti programi, saponice, komercijalizovani sadržaji koji nude lako i brzo ostvarenje snova, te nerealne i nedostižne standarde ljepote“.

PREPREKE ZBOG POGREŠNIH PREDZNAJIA I PREDRASUDA

O načinu na koji srednjoškolski tumače Njegoševe misli i djela, prvenstveno „Gorski vijenac“ i pjesmu „Noć skuplja vijeka“, ali i o ulozi nastavnika u procesu njihovog razumijevanja govorila je profesorica **Andrijana Delečić-Milačić**.

RIJEČI O LJUDSKOSTI

„Njegoš je pronašao riječi kojima progovara o ljudskosti. Osnovni postulati 'Gorskog vijenca' sadržani su upravo u činu ljudskosti, slobode, volje i prijekora. Ti atributi vezuju se poukom i za ovo vrijeme. Iako je vladničanskim pozivom bio vezan za vjeru i njene dogme, on je najviše polagao na osvjedočenje ljudskih i zemaljskih načela. Svijet je sagledavao kroz prizmu stalnog prožimanja i preplitanja, obnove i rasta. Te su mijene bile najveći izazov za pjesnika budući da svemir i duša nemaju kraja. Preobražaji su jednako prisutni u prirodi i duhu. Ta preobražavajuća snaga svijeta predstavlja i suštinu očovječenog bića“, kazala je organizatorka i moderatorica večeri **Jadranka Đerković**, urednica u ZUNS-u.

„Tumačenje književnih tekstova ulazi u sferu kulturologije i daje porast znanja određenoj kulturi kroz ličnu interakciju sa njom. Ovakvom tumačenju izuzetno pogoduje Njegoševo stvaralaštvo koje omogućava proces prenošenja kulture iznova na nove generacije, ali i jačanje kulturnog i nacionalnog identiteta“, kazala je ona, dodajući da se nastavnici nalaze uvijek pred novim generacijama, pred prostorima multimedijalnosti, hipertekstualnosti, digitalne književnosti, medija, te da sve to treba dovesti u vezu sa Njegoševim stvaralaštvom i učiniti ga prijemčivim.

Profesorica Delečić-Milačić je navela da pogrešna predznanja o Njegošu predstavljaju ozbiljnu prepreku za „otvaranje vrata“ njegovom stvaralaštvu, a na nastavnicima je da isprave te predrasude i na

pravi način upoznaju učenike sa njegovim djelima i njihovom vrijednošću. Navodeći da su brojna pogrešna predznanja došla i zbog pogrešnih korišćenja njegovih stihova u neadekvatnim situacijama, objavljivanjem djela bez komentara, bez dobre lekture, ona je preporučila metodu vođenog čitanja i objašnjavanja unutar konteksta, kako bi se đacima omogućilo da dođu do pravog razumijevanja gnomskih izraza, ali i cjelokupnih događaja i situacija, prvenstveno u „Gorskom vijencu“ i pjesmi „Noć skuplja vijeka“.

Delečić-Milačić je ukazala i na izazov zbog percepcije Njegoša kao genocidnog pisca, što zahtijeva dodatni angažman nastavnika, objašnjavajući da kroz analizu etnografskih, geografskih i historiografskih elemenata učenici mogu razviti

dublju emocionalnost i pamtljivost principa na kojima se zasniva Njegoševo djelo, a to su sloboda, čojstvo i junaštvo. Da bi se do toga došlo neophodno je kontinuirano vođenje čitanja i interakcija sa učenicima.

Urednica u Naučno-obrazovnom programu RTCG **Snežana Radusinović** je podsjetila da su ranije generacije imale prvi kontakt sa Njegošem kroz usmeno predanje i da je to olakšavalo pristup njegovim djelima tokom srednje škole.

„Danas nema usmenog predanja, a do učenika dopiru šumovi koji su prelomljeni kroz razne događaje koji su nas zadesili u posljednjih nekoliko decenija“, kazala je ona i dodala da postoje komunikacione prepreke i da je to izazov za mlade čitaoce, a naročito za nastavnike.

NASTAVNIK JE KORMILAR OBRAZOVNOG PROCESA

„Nastavnik je kormilar obrazovnog procesa i mora biti mag misije koju sprovodi u učionici, spreman na sve izazove, koristeći pedagoško-metodičke resurse. On, prije svega, mora biti i čitalac čiji senzibilitet odgovara senzibilitetu savremenog učenika koji razumije generacije sa kojima radi i ne smije dozvoliti da ga učenici 'pretrče', niti da budu informisani od njega. Nastavnik treba da vodi računa o uvodnoj motivaciji koja treba da bude intrigantna, zanimljiva, da ponudi širok spektar aktivnosti, kao što su podsticanje predstave, tekstualni uzorci, nejezički podsticaji (slika, muzika, pokret) kroz razgranatu korelaciju unutarpredmetnu, ali i sa drugim predmetima. Mogu se, dakle, upotrijebiti svi saznanji resursi, kreativnost, maštovitost, koji će doprinijeti boljem i bržem poimanju književnih tekstova i produbljivanju čitalačkog doživljaja“, navela je Irena Ivanović.

Radusinović je postavila pitanje o prisutnosti Njegoša u vanškolskoj stvarnosti, istakavši njegovu slabiju zastupljenost u visokoj i popularnoj kulturi, naglašavajući da mnoge druge zemlje njeguju svoje klasike kroz raznovrsne kulturne manifestacije i popularne medije.

Književno veče uveličali su glumac **Slobodan Marunović** koji je recitovao Njegoševe stihove i **Iskra Rondović**, učenica Umjetničke škole za muziku i balet „Vasa Pavić“, izvođenjem kompozicija na flauti.

Lj. V.

DOKUMENTARNI FILM O JANKU NILOVIĆU PREDSTAVLJEN
U OKVIRU FESTIVALA AUTORSKOG FILMA

FASCINANTNA ŽIVOTNA PRIČA VELIKOG UMJETNIKA

• Dokumentarni film, u režiji Nikole Vukčevića, trenutno se nalazi u fazi postprodukcije

Na Francusko-srpskim filmskim susretima, koji se održavaju u okviru Festivala autorskog filma (FAF) u Beogradu, predstavljen je dokumentarni projekat „The SAMPLE: Povratak Janka Nilovića“ u koprodukciji Galileo Production (Podgorica) i Cinnamon Film (Srbija). Projekat su predstavili producent **Milorad Radenović** iz Galileo production i koproducentkinja **Nevena Savić** iz Cinnamon films.

Dokumentarni film, u režiji **Nikole Vukčevića**, trenutno se

nalazi u fazi postprodukcije. Filmska priča prati povratak renomiranog francuskog kompozitora crnogorskih korijena u zemlju njegovih predaka. Snimanje je realizovano na lokacijama u Francuskoj, Turskoj i Crnoj Gori, uz podršku **Filmskog centra Crne Gore**, a projekat je nedavno osigurao i koprodukcijaska sredstva kroz javni konkurs Radio i Televizije Crne Gore.

Kako navode autori, „film istražuje potrebu za pripadanjem i povratak u zemlju

predaka velikog francuskog kompozitora naših korijena“.

„Jankova fascinantna životna priča, pretočena u scenariističku strukturu na kojoj smo radili sa eminentnim saradnicima, inspiracija je za nas već nekoliko godina. Drago nam je što smo dijelove ovog filma snimili na različitim lokacijama koje su ključne za život ovog velikog čovjeka“, dodaje se u opisu.

Scenario potpisuju Nikola Vukčević i **Melina Pota**, producent je **Milorad Radenović**,

dok je za direktora fotografije angažovan **Bane Kljajić**. Za svjetlo je bio zadužen **Ilija Kaluderović**, a snimatelj zvuka je **Đoko Jablan**. U timu asistenta produkcije našli su se **Cansu Carlak** (Turska), **Sladana Zaklan** (Francuska), **Mila Nenezić**, **Nikola Čavor**, **Sara**

Lakićević i **Balša Pejović**, dok je montaža povjerena **Nikoli Egeriću**.

Prezentacija na Francusko-srpskim filmskim susretima realizovana je uz podršku Filmskog centra Srbije.

N. N.

Poetske vertikale

POSJETA

Nedjelja je dan, kad si svoj
kad pustim ulicama
razbježe se duše
uspomena naših.

I stojim sam
u okvirima
napuštenih kuća.

Ne želim da stvaram ti bol.
Budi opet svoj
dragi Grade moj.

TRAG

Kad utihne zvuk i zaspe grad,
tišina se budi, korača mrak,
zagrlj tama puteve sve,
još samo živ je, mačji trag.

Spava i onaj ko ti je drag,
lako zalutaš u njegov san,
zagrlj tama puteve sve,
još samo živ je, mačji trag.

Dodir je sneni u snu blag,
leluja miris u uzdah nag,
zagrlj tama puteve sve,
još samo živ je, mačji trag.

SASTAVCI

Umoran je most od koraka bata,
uzeo je putnike velikoga brata.
Gordo sa visine, brat ga pomno gleda,
ponosan zbog svoga modernog izgleda.

Starom mostu žao što je mladost prošla,
kao puna čaša, dobrog slatkog vina,
k'o lopov kad krade tajno starost došla,
sa svake obale stisla mahovina.

Svadjaju se noću dva poznata mosta,
a ispod njih ljube, Morača, Ribnica,
mjesec ih ukori, da je bilo dosta:
Tišinu nam dajte. Spava Podgorica.

I dok smiraj grli u te sitne sate,
sve tajne puteve i skrovite staze,
čekajući grešne da se kući vrate,
odmaraju mirno ulice poznate.

VILA DJALOVIĆA PEĆINE

Traži me u Dvorani svijećnjaka,
gdje plamte noću kameni prsti,
ljepota tu se sabrala svaka,
jer samo ovdje kamen se krsti.

Ovdje u zemlji gdje živi voda,
zemlja joj dala, vječno je mlada,
kapljom ti javlja s kamenog svoda:
Kod mene trajna, sloboda vlada.

Ne daj da korak tišinu budi,
usnulo gazi, budi joj brat,
tu vijek trošim u vječnoj studiji,

svijećnjak svaki moj mladi svat.
Sada sam vila podzemnog doba,
duboko snivam, dublje od groba.

Mirjana N. Popović

Završila Filološki fakultetu u Nikšiću.
Spisateljica i prevodilac za znakovni
jezik.

Objavila zbirku poezije *Probudi me ako
umrem.*

STRAŠILO

Na vrelome suncu stojiš jako važno,
ne žališ se danju i ne bojiš noću,
trudiš se da budeš pravo biće snažno,
rado i ja tebi da pomognem hoću.

Godinama baš si čuvar njive trajan,
plašiš svaku pticu, veliku i malu,
u nedogled ide pogled ti beskrajan,
zaslužio jesi, svih livada slavu.

Volio bih nekad nov šešir da imaš,
da ti kupim jedan, a ti da ga biraš,
al' kako da maknem tebe sa livade,

da doleti svaka da zrno ukrade,
gladna ili sita ime joj je ptica,
poznato je svima, ptica grabljivica.

Poziv čitaocima i saradnicima iz škola za kreiranje strane „Poetske vertikale“

U cilju afirmacije darovitih đaka, nastavnika osnovnih i srednjih škola, kao i stručnih saradnika, a sa željom da širu javnost upoznajemo sa njihovim stvaralaštvom, otvorili smo stranu „Poetske vertikale“. Očekujemo da nam šaljete svoje literarne i likovne radove, a mi

ćemo ih redovno objavljivati na portalu kao i u stampanom broju koji izlazi četiri puta godišnje.

Vjerujemo da ćemo kreativnom saradnjom zainteresovati, podsticati i ohrabrivati mnoge stvaraoce da se predstavljaju na našoj stranici.

Bujica

Porozno je nebo za ovaj krik
Glavu u zemlju crnu rastresitu
Licem položim rastrojeno
Pričam neporemećenim tragovima sebe
Pozivam se na razum
Govorim gluvim precima o ovoj rani
O hučnom talasu koji se valja iz suštine mene
Voda je siva od zakotrljanog kamenja i usput pokupljenog granja
Neću je zaustaviti
To znaju ptice obzornice znaju i preci
Nepomični hladni
Voda je vatra od potresa na dubini od par santimetara
Ispod kostiju lobanje
Potomci me zbunjeno gledaju
Začudo
Na oči se ne hvataju brazde
Sjeme se dokono proteže do zaboravljenog korijena želje
Ovo je odmazda nekog prastarog grijeha
Ovo nije od ovog svijeta
Od ove svijesti

Doći će s leđa
Iz najmuklije tišine iz čvrsto stegnutih usana
Doći će pred zoru kad konačno potonem
Obasjanje bez glasa od kojeg pucaju opne i stakla
I kad se svemir zatalasa
Kad se slova ciljano usade u nesmotrene riječi
Znaću da sam te prizvala na sami rub pakla
A suštinski se nisam makla
Iz srca tornada što me vitlao za tobom po svijetu.

Nelica Ivanović-Radović

Završila osnovne i postdiplomske studije na Medicinskom fakultetu u Novom Sadu. Objavila tri zbirke poezije: *Ukus srebra*, *Znak iz sna* i *Usporene skice*. Dobitnica je značajnih književnih priznanja, među kojima je Zlatna medalja za književnost Evropske Akademije Umjetnosti. Njeni stihovi zastupljeni su u brojnim domaćim i inostranim antologijama i časopisima.

Poetske vertikale

Nevrijeme

Pod narandžastim kišobranom
Nosim zaljubljenju glavu
Veliku nasmijanu laku
Pravim osmice i kružnim putem
Poprilično nestabilno i
Nenajavljeno
Upadam u sred sebe

Procvjetala pustopoljina

Vrteška na sred vjetrometine:
Škripe nepodmazani zalisci
Lelujaju neprimjerene slutnje
Kotrljani se nekažnjeno raspomamljuju
Po otvorenim uglovima bespuća
Skupljaju se odbjegle riječi
Neukroćene otpadnice

Zelena kišna kabanica
Krili rukave zbunjena žar ptica
Zanesena nakratko nepametnica
A oči sijaju sijaju nasmijane
I zaista je sitnica
Što vjetar nanosi prašinu, prazninu
U bivšu rasklimatanu i zapuštenu
Olupinu

U mojoj glavi si elokventan i nadahnut

Nema spasonosnog krša
Da se spotaknem
Raskrvarim koljeno i dlan
Otvorim oči usljed oštrog uboda ravnodušnosti
Samo tiha priglupa melodija iz daljine
Otužni miris uvoštenih nesvrsishodnih ruža
I tvojih pedeset i kusur nijansi podsmijeha

Hvatam nit nepouzdanog pogleda
Para se stari demode štof
Pucaju prenapregnute žice kišobrana
I smijeh gluvo ječi iz dubine bezdana
Zamajavam se nespretnim pokretima
Znam, to su samo besmislene trice
A noć se jalovo uvija besana
Oko slojevite strukture jednog bezazlenog zagrljaja

Opet imam utisak da su mi ruke čisti višak

U toj igri
Ravnodušne vjetrenjače cvjetaju uz drum
Zanemaruju Don Kihote i kas Bukefala
Zaista mi ni noćas, pored tinjajućeg zgarišta i polunapuštene pruge
Ne pada na raspojasani priglupi um
Kako se ovako obnevidio
Može isplivati iz dubokog gorskog oka
Želje

A nisam više ni malo mala

OGANJ

Ko me je gurnuo s vrha tobogana
U blatnjavi januar
U razgažene ukrase po pustoledini
U zamršene mašne
U razvučene kese od poklona
Kojima se samo kratko raduju
Svi svega imaju
A onda čute i klimaju glavama
Razmeću se stisnutim zubima
I podkapačkim stranama
Pod kapom
Pod kopcima
Svuda je zima poprskana glibom
Ogoljena udarima uzjogunjenog vjetra
Što vlagom mlati po jutrima
Što nije brat ševeru
Što bi zaurlao da nije jadan
Nego zapomaže i vrišti po pruži
Po terasama po čoškovima

Ježim se
Sve sam ja to umislila
I oči sjajne
I dodir malo duži
I tišinu i pjesmu
I daljinu
Izmislila oči koje vide
Da vidim
Da vide
Pa sijaju naokolo i vatromete potpaljuju
Po nedodijama i zabrdima
Čuje se prigušeni kikot žara
Ne čuje se
Ja ga čujem
Glavu jedva nosim naokolo
Puna mi je okeana i vulkana
Slana od nekog drugog vjetra
Morskog ne morskog
Smežurana od pisanja i brisanja
Svih mogućih nemogućih hepiendova
Istanjena i ponegdje naprsla
Od olovke olova i bolova
Od poprečno poperenih zidova

Od nema nazad

Uzimam grudnu kost za potpalu
Nevješto, ali dosta uporno reklo bi se oholo
I kao da imam rezervno sredogruđe
Slažem stare papire stare želje stare istine
Nalažem potpirujem stare tišine da se razgori
Put potpalublja put one tačke đe leže
Najskuplje dvije igračke srce i duša
Zaturene i napukle
Gori između ramena
Plamena preko glave sa obje strane
Do čela do tjemena
Gori duboko do pršljenova i široko do ispod Komova
Znam, biće tu još dosta lomova
I vriske prećutane

A nema ni naprijed.

ODRŽANA DRŽAVNA TAKMIČENJA UČENIKA SREDNJIH STRUČNIH I MJEŠOVITIH ŠKOLA

ODMJERAVALI ZNANJE IZ OBLASTI TURIZMA I ELEKTROTEHNIKE

• Učestvovali đaci iz Bara, Budve, Cetinja, Podgorice, Mojkovca, Herceg Novog, Berana, Nikšića, Pljevalja, Bijelog Polja i Tivta

U organizaciji Centra za stručno obrazovanje u hotelu „Bianca“ u Kolašinu održano je treće Državno takmičenje učenika srednjih stručnih i mješovitih škola iz oblasti Turizma.

Pravo da učestvuju imali su redovni učenici III i IV razreda srednjih stručnih i mješovitih škola iz Crne Gore koji pohađaju obrazovni program Hotelsko-turistički tehničar, modul Agencijsko poslovanje. Ukupno je bilo prisutno 12 timova iz sedam škola koje je pripremalo 10 mentora.

Za nadmetanje su se prijavile: Srednja ekonomska-ugostiteljska škola, Bar, Srednja mješovita škola „Danilo Kiš“, Budva, Srednja stručna škola, Cetinje, Škola za srednje i više stručno obrazovanje „Sergije Stanić“, Podgorica, Srednja mješovita škola „Vuksan Đukić“, Mojkovac, Srednja mješovita škola „Ivan Goran Kovačić“, Herceg Novi i Srednja stručna škola „Vukadin Vukadinović“, Berane.

Prvo mjesto, zlatnu medalju i pehar osvojili su **Dušan Brajović** i **Lana Radonjić**, Škola za srednje i više stručno obrazovanje „Sergije Stanić“ (mentor **Amra Suljević**).

Drugo mjesto i srebrna medalja pripali su **Ines Jovanović** i **Mariani Fomina**, Srednja

mješovita škola „Danilo Kiš“ (mentorka **Vesna Medigović**).

Treće mjesto i bronzanu medalju osvojile su **Mirjana Stokanović** i **Jelena Radonjić**, Srednja mješovita škola „Ivan Goran Kovačić“ (mentorka **Ksenija Odalović**).

Takmičare je ocjenjivao stručni žiri u koje su bili predsjednica **Tijana Milonjić**, predstavnik d.o.o. Carine, menadžer prodaje u hotelu „Park“ iz Bijele, i članovi **Igor Begović**, član, glavni menadžer prodaje u d.o.o. Explorer iz Podgorice, i **Đorđe Brajović**, član, direktor Turističke agencije „Marko Polo“ iz Podgorice.

Koordinator takmičenja je bio **Dušan Bošković**, samostalni savjetnik I u Odjeljenju za razvoj kvalifikacija u stručnom obrazovanju, u Centru za stručno obrazovanje.

NADMETANJE „ENERGIJA U ŽICI“

Na trećem Državnom takmičenju učenika srednjih stručnih škola iz oblasti Elektrotehnike „Energija u žici“ znanje i vještine odmjerali su tročlani timovi iz šest obrazovno-vaspitnih ustanova koje realizuju obrazovne programe iz oblasti Elektrotehnike (Srednja stručna škola iz Berana, Srednja elektrotehnička škola „Vaso

Aligrudić“, Podgorica, Srednja stručna škola, Nikšić, Srednja stručna škola, Pljevlja, Srednja elektro-ekonomska škola, Bijelo Polje i Srednja mješovita škola „Mladost“ iz Tivta).

Prvo mjesto, zlatnu medalju i novčanu nagradu od 750 eura osvojio tim iz Srednje stručne škole Pljevlja u sastavu **Aleksa Laović**, **Mirko Krstonijević** i **Maid Bojadžić** (mentorke **Slavica Gajević** i **Đurđa Gigovića**). Drugo mjesto, srebrna medalja i nagrada od 600 eura pripali su timu iz Srednje elektro-ekonomske škole Bijelo Polje, u sastavu **Pavle Balević**, **Dragan Pavićević** i **Stojan Bogavac**, sa mentorima **Danijelom Karličić** i **Andrijom Balevićem**. Treće mjesto, bronzanu medalju i nagradu od 450 eura osvojio

je tim iz Srednje mješovite škole „Mladost“ iz Tivta, u sastavu **Ivan Razuvaev**, **Ognjen Kovačević** i **Sergej Kovačević**, sa mentorkom **Žaklinom Laković**. Nagrada za najbolju školu, pehar i laptop pripali su Srednjoj stručnoj školi Pljevlja. Takođe, mentori pobjedničkih timova dobili su nagrade u iznosu od 250 eura.

Veselin Pićurić, predsjednik Udruženja nastavnika elektrotehnike Crne Gore, uručio je bronzane medalje, **Slavica Jovanović**, samostalna savjetnica u Centru za stručno obrazovanje, srebrne, a mr **Uroš Ognjenović**, inženjer iz CEDIS-a, zlatne medalje. **Kristina Bajić-Martinović**, referentkinja za odnose sa javnosti u CEDIS-u, uručila je pehar i laptop najboljem timu.

Učenici iz Srednje stručne škole Pljevlja, pobjednici takmičenja, zahvalili su svojim mentorima i istakli da su se pripremali za ovo takmičenje od oktobra, a njihova posvećenost i trud su se isplatili.

„Nastavnici su nam bili prava podrška i došli smo s namjerom da osvojimo prvo mjesto, što smo i postigli“, naveli su članovi ovog tima.

Takmičenje se sastojalo iz dva dijela: teorijskog i praktičnog, a stručni žiri ocjenjivao je rad timova. Teorijski dio ocjenjivale su **Sandra Brkanović** i **Slavica Jovanović** iz Centra za stručno obrazovanje, te **Melanija Čalasan** iz Udruženja nastavnika elektrotehnike Crne Gore, dok su praktični dio ocjenjivali mr Uroš Ognjenović, Veselin Pićurić i mr **Aldin Kajević** sa Elektrotehničkog fakulteta Univerziteta Crne Gore.

Takmičenje „Energija u žici“ od 2022. godine je zvanično državno takmičenje u vještina, a organizuje ga Centar za stručno obrazovanje u saradnji sa Crnogorskim elektrodistributivnim sistemom (CEDIS) i Udruženjem nastavnika elektrotehnike Crne Gore (UNECEG) uz podršku Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija.

Kako ističu organizatori, ovaj događaj je dobar primjer kako obrazovni sistem i privreda mogu zajedno doprinijeti razvoju stručnog obrazovanja i stvaranju kvalifikovanih kadrova za tržište rada.

O. Đ.

Foto: Centar za stručno obrazovanje

LIST CRNOGORSKIH PROSVJETNIH, KULTURNIH I NAUČNIH RADNIKA
IZDAVAČ: ZAVOD ZA UDŽBENIKE I NASTAVNA SREDSTVA – PODGORICA

UREĐUJE REDAKCIJSKI KOLEGIJUM: Ljiljana Vukoslavović, Olga Đuričković i Nikola Nikolić

Veb-sajt: www.zuns.me/prosvjetnirad • <https://www.facebook.com/prosvjetnirad>

UREDNIŠTVO: Ulica Balšića br. 4

Telefon: 020/231-254

E-mail: prosvjetnirad@t-com.me

Štampa: Štamparija „Ostojić“

Prosvjetni rad

